

DET EKONOMISKA LÄGET

NOVEMBER 2015

Innehåll

Sammanfattning	4
Internationell ekonomi	5
Kinas ekonomi saktar ned	5
Europas återhämtning blir bredare	6
Försvagningen i USA tillfällig	7
Finansiella marknader	8
Oro över Kina präglar börsutvecklingen	8
Fortsatt mycket expansiv penningpolitik	8
Allt lägre bolåneräntor bidrar till fortsatt stigande svenska bostadspriser	9
BNP och efterfrågan	10
Hushållen har stort utrymme att öka sin konsumtion	11
Den offentliga konsumtionen ökar starkt	12
Investeringsuppgången blir bredare	12
Förbättrade exportutsikter	13
Temporär nedgång i importtillväxten under första halvåret 2015	14
Produktion	15
Indikatorer tyder på en fortsatt återhämtning i näringslivets produktion	15
Högre global efterfrågan gör att näringslivets produktion växer snabbare framöver	16
Offentlig produktion ökar starkt	17
Produktivitetstillväxten tilltar	17
Arbetsmarknad	18
Blandade signaler från indikatorerna	18
Matchningsproblem dämpar sysselsättningstillväxten	18
Arbetskraften växer långsammare	19
Arbetslösheten ligger still	19
FÖRDJUPNINGSRUTA: Regionalt jobbunderskott och regional arbetslöshet	20
Många lediga jobb i län med hög arbetslöshet	20
Störst jobbunderskott för personer med förgymnasial utbildning	20
Brist på inträdesjobb i regioner med hög arbetslöshet	21
FÖRDJUPNINGSRUTA: Sysselsättningseffekter av regeringens ekonomiska politik	22
Inflation och penningpolitik	24
Allt tydligare att prisökningarna tilltar och sprider sig	24
Den importerade inflationen stiger under 2016	24
KPIF-inflationen stiger, men når inte två procent	25
Riksbanken höjer reporäntan först om drygt ett år	25
FÖRDJUPNINGSRUTA: Inflation och inflationsförväntningar	27
Varför är inflationen låg?	27
Varför har svensk export tappat marknadsandelar?	28
Regional ekonomi	30
Företagarpanelen	30
Regionala konjunkturklockan	30
Kontaktuppgifter	32

Sammanfattning

- **Bredare återhämtning i europeisk ekonomi**
- **Svensk tillväxt drivs av inhemsk efterfrågan**
- **Hög konkurrens på både globala och inhemska marknader**

Tillväxten i den globala ekonomin ökar successivt under 2015 och 2016. Amerikansk ekonomi fortsätter att växa i god takt samtidigt som återhämtningen i Europa blir bredare. Ett fortsatt lågt oljepris och expansiv penningpolitik i de avancerade ekonomierna bidrar till detta. Dessutom blir finanspolitiken i många europeiska länder allt mindre åtstramande när väl nödvändiga strukturåtgärder har implementerats. Nedåtriskerna dominerar dock fortsatt med sämre utsikter för tillväxtekonomierna och en osäkerhet om effekterna på världsekonomin av att USA och Storbritannien börjar höja styrräntorna.

Svensk export påverkas positivt av att konjunkturen i Europa stärks under prognosperioden. Ökade investeringar i de länder som Sverige exporterar till innebär högre efterfrågan på svensk varuexport. Jämfört med tidigare konjunkturåterhämtningar bidrar dock utrikeshandeln i mindre grad till svensk tillväxt. Nettoexportens andel av svensk BNP stabiliseras men förblir på historiskt låga nivåer. Ökad internationell konkurrens gör att svenska exportföretag inte förmår vinna tillbaka förlorade marknadsandelar och importinnehållet i inhemsk efterfrågan ökar.

Tillväxten i svensk ekonomi drivs fortsatt främst av den inhemska efterfrågan. Svenska hushåll har ett stort konsumtionsutrymme, offentlig konsumtion väntas växa starkt och uppgången i investeringarna blir allt bredare. Investeringsbehovet inom industrin ökar gradvis i takt med att efterfrågan på investeringsvaror ökar i omvärlden de kommande åren. Sammantaget innebär detta en BNP-tillväxt på 3,3 procent 2015 och 3,2 procent 2016.

Bättre konjunkturutsikter i vår omvärld och högre inhemsk efterfrågan gör att sysselsättningen fortsätter att växa. På grund av den demografiska utvecklingen ökar dock inte sysselsättningsgraden längre. Arbetskraften kommer inte heller växa lika snabbt som under senare år. I viss utsträckning påverkas arbetskraftsutbudet av regeringens reformer som sammantaget har en negativ effekt på sysselsättningen. Även matchningsproblem på arbetsmarknaden hindrar sysselsättningen från att växa snabbare. För helåret 2016 bedöms arbetslösheten bli 7,2 procent.

Penningpolitiken förblir mycket expansiv med en negativ reporänta och kvantitativa lättnader under hela prognosperioden. Detta bidrar till att kronans växelkurs endast förstärks marginellt under 2015–2016. Inflationen stiger i takt med att de lediga resurserna minskar. Den högre efterfrågan från både omvärlden och i Sverige förbättrar förutsättningarna för företagen att höja sina priser framöver. På grund av fortsatt svag inflation i bland annat euroområdet som dels beror på lågt resursutnyttjande, dels på strukturella faktorer från ökad globalisering och digitalisering, når inte inflationen Riksbankens inflationsmål under prognosperioden. KPIF-inflationen blir 0,9 procent i år och 1,6 procent 2016.

Nyckeltal

Årlig procentuell förändring om inte annat anges

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
BNP	2,7	-0,3	1,2	2,3	3,3	3,2
Produktivitet i näringslivet ¹	1,5	-0,4	1,4	1,1	2,5	1,7
Timmar ¹	2,0	0,7	0,4	1,8	1,1	1,5
Sysselsättning	2,3	0,6	1,0	1,5	1,3	1,2
Arbetslöshet ^{2,3}	7,8	8,0	8,0	7,9	7,4	7,2
KPIF ²	1,4	1,0	0,9	0,5	0,9	1,6
Reporänta ^{2,4}	1,8	1,5	1,0	0,5	-0,3	-0,4
KIX (kronindex) ²	107,6	106,1	103,0	106,8	112,7	110,9

Anm: ¹Kalenderjusterad, ²årsgenomsnitt, ³procentuell andel av arbetskraften, 15-74 år, ⁴procent.

Källor: SCB, Riksbanken, Macrobond och Svenskt Näringsliv.

Internationell ekonomi

Tillväxten i den globala ekonomin saktade ned under det första halvåret 2015 (se diagram 1). Det berodde till stor del på en svag tillväxt i USA under det första kvartalet och en avmattning av tillväxten i Kina. Låga råvarupriser och en svagare efterfrågan i Kina har även lett till en mer återhållsam tillväxt i ett flertal tillväxtekonomier i både Asien och Sydamerika. I Europa har dock återhämtningen fått fotfäste och tillväxten har varit stabil under det senaste året.

Den globala återhämtningen bedöms fortsätta i långsam takt under 2015 och 2016. Fortsatt expansiv penningpolitik, det låga oljepriset och en mer neutral finanspolitik bidrar positivt till tillväxten i USA och Europa. I Europa drivs efterfrågan i större grad än tidigare av investeringar och export. USA:s ekonomi blir fortsatt en viktig drivkraft i den globala återhämtningen. Emellertid blir tillväxten i Kina och ett flertal andra tillväxtekonomier svagare än den tidigare har varit. Eftersom en stor andel av svensk export går till Europa blir utvecklingen i omvärlden relativt gynnsam för svensk ekonomi.

Kinas ekonomi saktar ned

Tillväxten i Kina har saktat ned i år. Kinas ekonomi är i behov av en strukturomvandling där den inhemska efterfrågan behöver bli mer konsumtionsdriven istället för investeringsdriven. Men medan tillväxten i både investeringar och export har växlat ned, så har konsumtionstillväxten inte ökat för att motverka detta. Den ökade oron över försvagningen i Kinas ekonomi under sensommaren syns tydligt i "Economic Policy Uncertainty Index", ett index som mäter den ekonomiskpolitiska osäkerheten i landet (se diagram 2). Oron nådde enligt detta index en liknande nivå som oron om Rysslands ekonomi gjorde under förra årsskiftet i samband med konflikten i Ukraina. De försämrade utsikterna för den kinesiska ekonomin har bidragit till ökad volatilitet på globala finansmarknader och till relativt stora prisfall på ett stort antal börser.

Försvagningen av Kinas ekonomi var till stor del förväntad. De stora spridningseffekter detta skulle få både på finansiella marknader och på andra tillväxtländernas ekonomier överraskade dock. Kinas försvagning har drabbat råvaruexporterande länder i regionen särskilt hårt. Dels har avmattningen av kinesisk efterfrågan bidragit till de låga råvarupriserna och dels har Kinas direkta import från dessa länder minskat markant. Kinesisk importtillväxt har i år minskat mer än vad BNP-tillväxten har gjort (se diagram 3).

Under 2015 och 2016 bedöms tillväxten i Kina bli något över 6,5 procent (se tabell 1) och ligga relativt stabilt på denna nivå. Investeringsstillväxten blir fortsatt lägre än tidigare då framför allt bostadsinvesteringarna sjunker. Den kinesiska regeringen byter nu också fokus från att tidigare ha prioriterat tillväxt till att nu även aktivt motverka obalanser som har uppstått till följd av snabb kredit- och investeringsstillväxt. Det låga oljepriset förväntas tillsammans med strukturreformer bidra positivt till tillväxten i framför allt konsumtionen.¹ Dessutom har Kina, till skillnad från de flesta andra tillväxtekonomier, både relativt goda offentliga finanser och ett bytesbalansöverskott som har lett till uppbyggnaden av den kinesiska centralbankens stora valutasäkring (se diagram 4). Kina har

DIAGRAM 1: Global industriproduktion exklusive byggande

Procentuell förändring, fasta priser, kalender- och säsongsjusterad årstakt

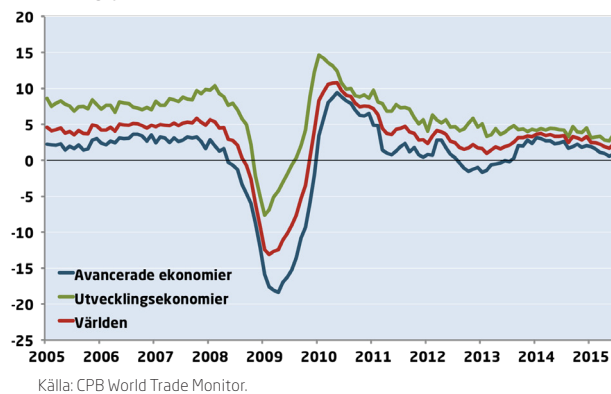

DIAGRAM 2: Economic Policy Uncertainty Index

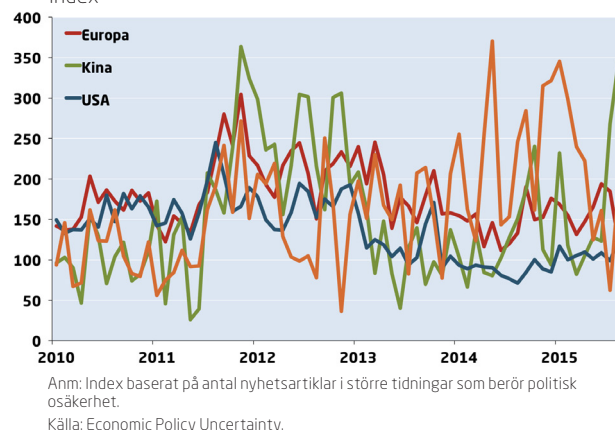
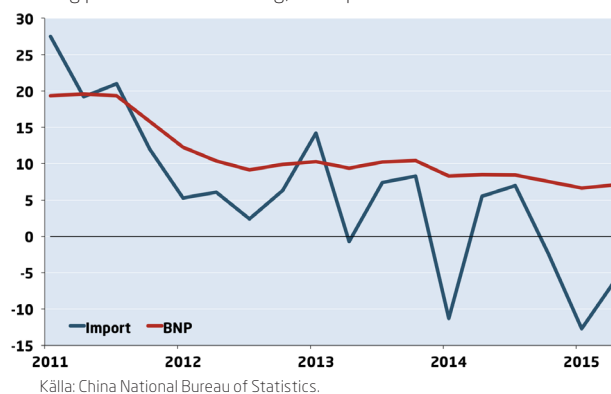

DIAGRAM 3: BNP och import i Kina

Årlig procentuell förändring, fasta priser

¹ Det råder en osäkerhet om hur snabbt strukturreformernas positiva effekt får genomslag på den kinesiska ekonomin.

DIAGRAM 4: Bytesbalans och finansiellt sparande i offentlig sektor, Kina
Procentuell andel av BNP

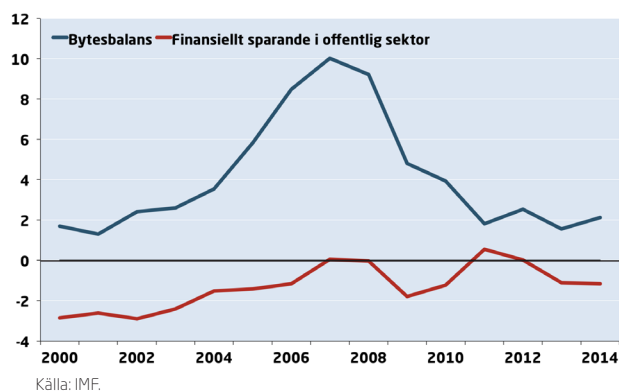

DIAGRAM 5: BNP och bidrag, Euroområdet

Procentuell kvartalsförändring av BNP respektive bidrag i procentenheter, fasta priser, kalenderkorrigerad och säsongrensad

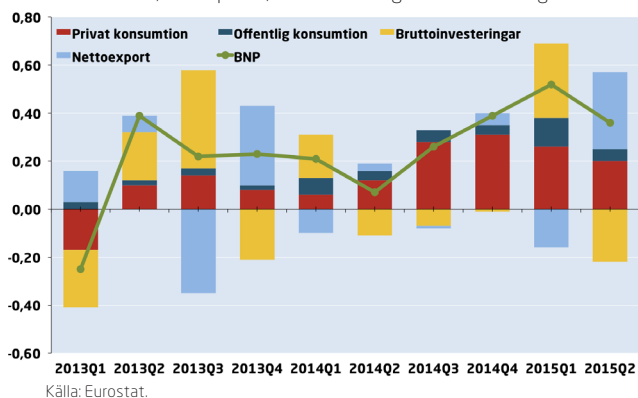
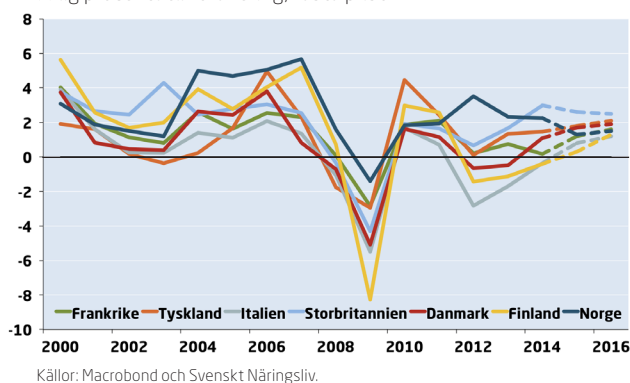

DIAGRAM 6: BNP i olika länder

Årlig procentuell förändring, fasta priser

således både finans- och penningpolitiska verktyg att använda om tillväxten skulle försvagas ytterligare.

Indiens ekonomi växer starkt framöver med tillväxttakter över 7 procent under prognosperioden. Indien gynnas av de låga råvarupriserna och tidigare genomförda strukturreformer som förväntas bidra positivt till investeringarna.

I Sydamerika går det betydligt sämre. De flesta sydamerikanska länder drabbas hårt av de låga råvarupriserna. Brasiliens ekonomi utvecklas särskilt svagt och BNP faller under 2015 och 2016. Den inhemska politiska osäkerheten leder till en svag utveckling i både investeringar och konsumtion.

Europas återhämtning blir bredare

Återhämtningen i den europeiska ekonomin fortsatte under det första halvåret 2015. Euroområdets ekonomier har gynnats av den Europeiska Centralbankens (ECB) expansiva penningpolitik. En svag euro bidrog positivt till utrikeshandeln och nettoexporten drev tillväxten under det andra kvartalet i år (se diagram 5). Tidigare har euroområdets ekonomi främst drivits av tillväxten i Tyskland, men återhämtningen har nu en bredare geografisk spridning då flertalet länder uppvisar starkare tillväxt än på flera år (se diagram 6).

Tillväxten i Sydeuropa har överraskat positivt under första halvåret 2015 och förväntas fortsätta att stiga. I Spanien leder en starkare arbetsmarknad, sänkta skatter och låga räntor till en stark utveckling i hushållens konsumtion. Ökad konkurrenskraft och en ökad efterfrågan i övriga Europa bidrar också till att exporttillväxten ökar. Italien växer däremot långsammare. Tillväxten ökar dock successivt främst drivet av hushållens konsumtion. Offentliga infrastrukturinvesteringar ökar snabbt, men detta motverkas till stor del av en svag investeringstillväxt i näringslivet.

I Frankrike ökar tillväxten framöver. Både externa faktorer som ökad efterfrågan på exportmarknaden och låga energipriser, samt inhemska faktorer som minskat finansiellt sparande i offentlig sektor och strukturreformer som förbättrar konkurrenskraften, bidrar till detta. Pessimism bland företagen håller dock tillbaka investeringarna något och tillväxten blir svagare än i de flesta andra euroländer. Tyskland, Europas största ekonomi, fortsätter att växa stabilt med en tillväxt runt 2 procent. Både inhemska efterfrågan och export driver den tyska ekonomin. I takt med att resursutnyttjandet stiger ökar investeringstillväxten.

I Norden ökar tillväxten i både Finland och Danmark, medan den minskar i Norge. Efter tre år med fallande BNP växer Finlands ekonomi marginellt under 2015. Tillväxten ökar under 2016 men blir fortsatt svag (se tabell 1). Konsumtionen hålls tillbaka av en svag arbetsmarknad, och det låga resursutnyttjandet innebär att investeringstillväxten blir återhållsam. En ökad efterfrågan i omvärlden och den svaga euron leder till att bytesbalansen förbättras, vilket successivt ger spridningseffekter på inhemska efterfrågan. Tillväxten i Danmark stiger till över 2 procent 2016. Både inhemska efterfrågan och en högre efterfrågan från omvärlden driver den danska ekonomin. Konsumtionstillväxten stiger på grund av förbättrad optimism bland hushållen och en ökning i bostadspriserna. Norges ekonomi växlar ned 2015 på grund av det låga oljepriset som både

minskar investeringarna i oljesektorn och ger negativa spridningseffekter till andra sektorer. Tillväxten förväntas öka något 2016 då investeringarna i andra sektorer ökar samtidigt som efterfrågan i omvärlden stärks. Ur ett historiskt perspektiv förblir dock den norska tillväxten svag.

Storbritanniens ekonomi fortsätter att växa starkt under 2015 och 2016 (se tabell 1). Tillväxten drivs av inhemsk efterfrågan. Konsumtionen gynnas av en ökning av de reala disponibelinkomsterna och det låga oljepriset. Även investeringarna fortsätter att växa starkt under prognosperioden.

Sammantaget fortsätter återhämtningen i Europa och tillväxten ökar något 2016. Inhemsk efterfrågan är en viktig drivkraft i återhämtningen. Investeringsstillväxten ökar framöver i takt med att resursutnyttjandet stiger och optimismen bland företagen stärks. Investeringsnivån förblir dock låg jämfört med innan finanskrisen. Den låga investeringsnivån får negativa implikationer för den långsiktiga tillväxten i den europeiska ekonomin. Inhemsk efterfrågan stöds av det låga oljepriset och att finanspolitiken återgår till mer neutrala nivåer. Samtidigt bidrar den svaga euron till en ökning i nettoexporten i euroområdet under prognosperioden. Den högre tillväxten leder till en förstärkning på arbetsmarknaden och arbetslösheten faller tillbaka något under 2016. Stora regionala skillnader avseende arbetslöshetsnivå består dock under prognosperioden. Inflationen ökar något i takt med att efterfrågan stärks, men konsumentprisinflationen blir bara lite över en procent 2016, och därmed betydligt lägre än ECB:s inflationsmål på nära men strax under två procent.

Försvagningen i USA tillfällig

Den amerikanska ekonomin växte svagt under det första kvartalet i år, men starkare under det andra kvartalet. Sammantaget blev dock tillväxten under det första halvåret svagare än förväntat, vilket höll tillbaka den globala tillväxten något. De faktorer som höll tillbaka tillväxten under det första kvartalet bedöms dock till stor del vara tillfälliga. Bland annat hade den ovanligt kalla vintern och strejker vid ett antal hamnar på USA:s västkust negativa effekter på tillväxten. Den starka dollarn till följd av den förväntade åtstramningen av den amerikanska penningpolitiken försvagade dessutom USA:s exporttillväxt. Utöver detta medförde det låga oljepriset att investeringarna i oljebranschen föll markant.

USA:s ekonomi antas fortsätta att växa starkare än den europeiska ekonomin under slutet av 2015 och 2016. Bostadsmarknaden fortsätter att förstärkas, det finansiella sparandet i offentlig sektor minskar och hushållens och företagens balansräkningar har förbättrats. Detta bidrar till en stark utveckling i hushållens konsumtion. Investeringarna börjar även återhämta sig i takt med att resursutnyttjandet ökar och företagen blir mer optimistiska om återhämtningens långvarighet. Den starka dollarn ger en negativ effekt på nettoexporten, vilket håller tillbaka återhämtningen något.

Dollarns förstärkning beror till stor del på att Federal Reserve börjat strama åt sin penningpolitik medan ECB inlett stödköp på obligationsmarknaderna under året. Federal Reserve väntas också höja styrräntan under det närmaste halvåret. Effekterna av en höjning av den amerikanska styrräntan på den globala ekonomin är mycket osäkra och kan eventuellt ge stora spridningseffekter på finansiella marknader i framför allt tillväxtekonomierna.

TABELL 1: BNP i omvärlden

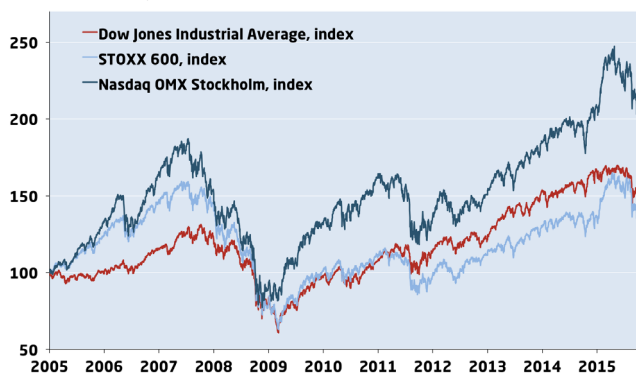
Årlig procentuell förändring, fasta priser

	2014	2015	2016
Norge	2,2	1,3	1,5
Finland	-0,5	0,3	1,3
Danmark	1,1	1,7	1,9
Euroområdet	0,9	1,6	1,8
Tyskland	1,6	1,8	2,1
Frankrike	0,2	1,2	1,6
Italien	-0,4	0,8	1,2
Spanien	1,4	3,0	2,5
Storbritannien	3	2,6	2,5
USA	2,4	2,5	2,8
Kina	7,5	6,7	6,6

Källor: Macrobond och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 7: Börsindex

Index=100, 2004-12-31

Källor: Macrobond och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 8: KIX-index

Källa: Macrobond.

Finansiella marknader

Orosmolnen har avlöst varandra på finansmarknaderna under det senaste halvåret. Både det grekiska förhandlingsspelet med trojkan och Kinas ekonomiska utveckling har hållit marknadsaktörerna på halster, och medfört en svag och volatil börsutveckling. En divergerande penningpolitik i USA och euroområdet bidrar till att oron på börserna delvis förväntas bestå. Fortsatt låga låneräntor och stigande bostadspriser talar dock för att både svenska hushålls konsumtion och företagens investeringar ändå utvecklas väl.

Oro över Kina präglar börsutvecklingen

Börserna har sedan föregående prognos i april präglats av oro och sjunkande aktiepriser. Under inledningen av sommaren eskalerade krisen i Grekland, och ett grekiskt utträde ur eurosamarbetet tycktes allt mer sannolikt. I juli, efter många turer, kom dock slutligen en överenskomst till stånd mellan Grekland och trojkan, bestående av EU-kommissionen, ECB och Internationella Valutafonden (IMF). Därefter har mycket istället kommit att handla om hur allvarlig inbromsningen i den kinesiska ekonomin egentligen är. Försämrade makrostatistik, börsfall, devalvering av yuanen med mera har av aktiemarknaderna tolkats som att tillväxten i världens näst största ekonomi sjunker snabbare än vad som tidigare förväntats. Vidare har sjunkande råvarupriser medfört avtagande ekonomisk aktivitet samt fallande valutor och börser i råvaruproducerande länder. Även den kvardröjande osäkerheten kring när Federal Reserve höjer sin styrränta har haft en negativ effekt på börserna. Många bedömare hade sedan en längre tid förväntat sig att Federal Reserve skulle höja sin styrränta i september. Så blev inte fallet, då Federal Reserve vill invänta tydligare tecken på att arbetsmarknaden har förbättrats och att inflationen har stigit. Oron på de finansiella marknaderna bidrog också till beslutet att vänta med räntehöjningen.

I USA har börserna sjunkit med ca 5 procent under det senaste halvåret. I Europa och Sverige har börserna sjunkit med omkring 10 procent (se diagram 7). Prisnedgångarna har drivits av nedjusterade värderingar till följd av minskad riskvilja och sjunkande vinstförväntningar.

Fortsatt mycket expansiv penningpolitik

Penningpolitiken i USA, Europa och Sverige har blivit något mer expansiv än vad som förväntades i aprilprognosen. I USA har den väntade första räntehöjningen ännu inte realiserats. Marknadsaktörerna förväntar sig nu att höjningen sker i december i år, eller i mars 2016. Vad gäller ECB är marknadsförväntningarna fortfarande att styrräntan höjs först 2017, men att sannolikheten för utökade köp av finansiella tillgångar har ökat.

Även i Sverige har penningpolitiken sammantaget blivit något mer expansiv än vad som förväntades i aprilprognosen. Riksbanken sänkte reporäntan till -0,35 procent i juli och har i två omgångar utökat köpen av statsobligationer till totalt 135 miljarder kr, eller ca 20 procent av den utestående stocken av statsobligationer. Marknaden förväntar sig en fortsatt mycket expansiv penningpolitik under lång tid. Reporäntan bedöms börja höjas i slutet av 2016.^{2,3}

Även kronans växelkurs har fluktuerat sedan april. Exempelvis medförde Riksbankens oväntade räntesänkning i juli att kronan försvagades under en tid, medan bland annat starka inflationsutfall har haft motsatt effekt. Den amerikanska dollarn har samtidigt deprecierat i takt med att förväntningarna om höjd styrränta i USA skjutits på framtiden. Sammantaget

² Förväntningar enligt Riba (Riksbank futures), Nasdaq OMX.

³ Svenskt Näringsliv bedömer att reporäntan sänks till -0,45 under fjärde kvartalet, för att återigen höjas till -0,25 procent i december 2016.

⁴ Enkätundersökning, Prospera, oktober 2015.

⁵ Svenskt Näringsliv förväntar sig att euron försvagas till 8,90 kr/euro i slutet av 2016 (q4). Dollarn bedöms stärkas under första halvan av 2016, för att falla tillbaka något mot slutet av året. Dollarn handlas till 8,40 kr/dollar i slutet av 2016 (q4). Enligt KIX så försvagas kronan under det närmaste halvåret för att därefter appreciera och vara starkare än idag i slutet av 2016 (q4).

⁶ De fyra variablerna har lika stora vikter i indexet. Stressindexet är även normaliserat, och tolkas därför i termer av antal standardavvikelser ifrån det historiska genomsnittet. Ett indexvärde på noll representerar således en normal stressnivå.

har kronan, enligt det handelsvägda kronindex (KIX), stärkts under perioden (se diagram 8).

Enligt penningmarknadsaktörerna bedöms kronan stärkas något gentemot euron under 2016, medan den förväntas försvagas något gentemot dollarn. Dessa bedömningar följer förväntningarna om den penningpolitiska utvecklingen.^{4,5}

Som ett mått på oron på de finansiella marknaderna använder Svenskt Näringsliv ett stressindex. Detta index tar hänsyn till både volatiliteten på aktie- och valutamarknaden (SEK/EUR), såväl som till riskpremierna på interbankmarknaden (TED-spread) och bostadsobligationsmarknaden (bospread).⁶ Stressindexet indikerar en stigande finansiell stress under det tredje kvartalet. Stressnivån är också högre än normalt (se diagram 9). Den ökade stressen är framför allt orsakad av oron på aktiemarknaden. Att penningpolitiken i USA och euroområdet efter flera års tid kommer att divergera under prognosperioden talar för att volatiliteten på aktie- och valutamarknaden delvis kommer att bestå, och därmed dämpa bland annat företagens investeringsvilja något.

Allt lägre bolåneräntor bidrar till fortsatt stigande svenska bostadspriser

Räntan på tre månaders statsskuldväxlar har sjunkit ytterligare sedan april i takt med att penningpolitiken har blivit mer expansiv. Samtidigt har räntan på tioåriga statsobligationer stigit, då det bland annat har blivit tydligare att den underliggande inflationen trendmässigt stiger. Den långa räntans utveckling har dock varit volatil, delvis till följd av centralbankernas något oförutsägbara agerande. Penningmarknadsaktörerna bedömer att de längre räntorna fortsätter att stiga under prognosperioden.^{7,8}

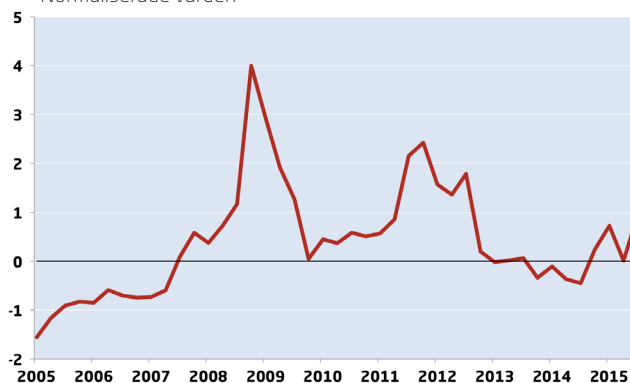
Den senaste sänkningen av reporäntan samt de utökade köpen av statsobligationer har bidragit till att de räntor som hushåll och företag möter har sjunkit ytterligare (se diagram 10).⁹ Den förväntade penningpolitiska utvecklingen under prognosperioden medför att låneräntorna kommer att fortsätta att vara låga. Lägre låneräntor, allt annat lika, innebär att hushållens möjlighet att konsumera ökar samt att det även blir billigare för företag att låna till investeringar.

Samtidigt bedöms hushållens förmögenhet att ha fortsatt att växa starkt i förhållande till trenden.¹⁰ De sjunkande bolåneräntorna har bidragit till att bostadspriserna har fortsatt att stiga snabbt (se diagram 11). Den årliga ökningstakten uppgår i dagsläget till ca 15 procent. Samtidigt har börsen sjunkit under det senaste halvåret. Hushållens förmögenhetsutveckling är dock till allra största del en funktion av bostadsprisernas utveckling. Stigande bostadspriser har även en positiv effekt på företagens bostadsinvesteringar. Bostadspriserna bedöms fortsätta att öka, men i långsammare takt, delvis till följd av det amorteringskrav som antas sjösättas under 2016.

Sammantaget indikerar fortsatt låga bolåneräntor i kombination med en god förmögenhetsutveckling att förutsättningarna är goda för att hushållens konsumtion ska utvecklas väl. Detta trots fortsatt oro på finansmarknaderna. Även utsikterna för företagens investeringar torde sammantaget vara relativt goda med fortsatt låga låneräntor och stark efterfrågan på bostäder, även om investeringsviljan hämmas något av volatila finansmarknader.

DIAGRAM 9: Stressindex

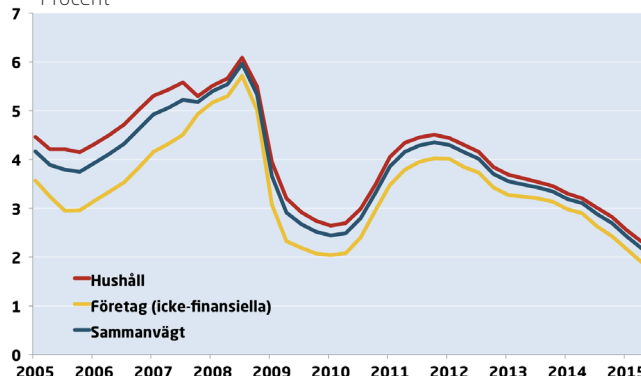
Normaliserade värden

Källor: Macrobond och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 10: Utlåningsränta

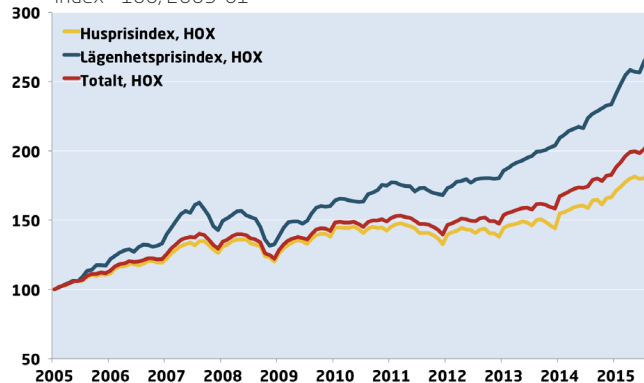
Procent

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 11: Bostadspriser, Valueguard-KTH

Index= 100, 2005-01

Källa: Macrobond.

⁷ Förväntningar om femårig statsobligationsränta. Enkätundersökning, Prospera, oktober 2015.

⁸ Detta är ungefär i linje med Svenskt Näringslivs bedömning.

⁹ I den sammanvägda utlåningsräntan utgör hushållens vikt 2/3 och företagens vikt 1/3.

¹⁰ Mätt genom ett index över hushållens förmögenhet baserat på en sammanvägning av hur aktie- och småhuspriser förhåller sig till historiska trender. Trenderna är genererade med hjälp av ett HP-filtrer. Det genererade huspriset har vikten 0,8 i indexet medan aktiepriset har vikten 0,2.

DIAGRAM 12: BNP och bidrag

Årlig procentuell förändring av BNP respektive bidrag i procentenheter, fasta priser, säsong- och kalenderkorrigerade

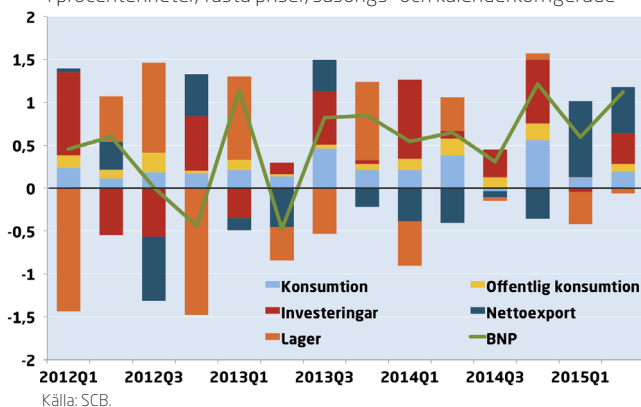

DIAGRAM 13: BNP

Årlig procentuell förändring respektive mdr kr, fasta priser

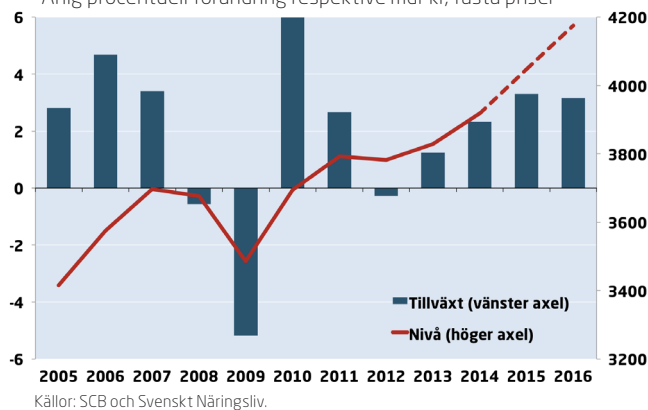
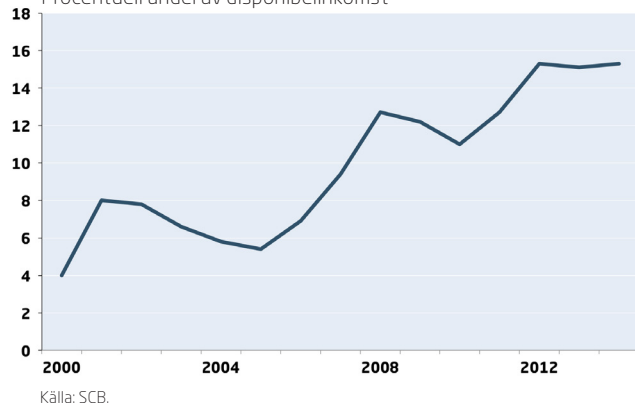

DIAGRAM 14: Sparkvot

Procentuell andel av disponibelinkomst

BNP och efterfrågan

Svensk BNP växte starkt under det första halvåret 2015 (se diagram 12). Under årets första kvartal bidrog främst sjunkande import till tillväxten medan andra kvartalet uppvisade positiva bidrag från merparten av BNP:s komponenter. De fasta bruttoinvesteringarna ökade mest medan konsumtionen, som varit tillväxtmotorn i svensk ekonomi de senaste åren, hade en mer måttlig tillväxt. Till skillnad från 2014 bidrog utrikeshandeln med en positiv nettoexport under de två inledande kvartalen 2015. Den starka tillväxten i svensk ekonomi bedöms avta något under andra halvåret 2015. Den negativa importtillväxten under årets inledande kvartal bedöms delvis vara av temporär karaktär. Importen bedöms återigen växa under årets avslutande kvartal, i takt med att exporten, investeringarna och konsumtionen ökar.

Svenska hushåll har ett relativt stort konsumtionsutrymme. Under hösten har den förhöjda volatiliteten på de finansiella marknaderna, geopolitisk oro och debatten om åtgärder för att motverka uppgången i bostadspriserna gjort att hushållen har ökat sitt försiktighetssparande. Hushållens konsumtion ökar därmed långsamt. När den finansiella turbulensen avtar har hushållen under 2016 fortsatt goda förutsättningar att påtagligt öka sin konsumtion. En god utveckling i de aggregerade disponibelinkomsterna, en lägre arbetslöshet och en fortsatt mycket expansiv penningpolitik gör att hushållens tillförsikt inför framtiden förbättras under 2016. En förbättrad arbetsmarknad och en gynnsammare ekonomisk situation i en stor del av Europa påverkar även svenska hushåll i positiv riktning. Den finanspolitiska omfördelningen av resurser från de som jobbar till de som inte jobbar bedöms på kort sikt inte föranleda stora förändringar i hushållens totala konsumtion. Å ena sidan kommer de hushåll som tillförs resurser att på kort sikt konsumera mer medan de hushåll som drabbas av skatthöjningarna å andra sidan kommer att minska sin konsumtion något. Bortom prognoshorisonten påverkas dock incitamenten på ett sådant sätt att jobbtillväxten, och därmed konsumtionsutvecklingen, blir marginellt lägre (se fördjupningsrutan "Sysselsättningseffekter av regeringens ekonomiska politik" för långsiktiga effekter av regeringens politik).

En högre efterfrågan på den för svensk export så viktiga europeiska marknaden gör att exporttillväxten stiger 2015–2016. I och med att den internationella återhämtningen är relativt långsam och utdragen blir dock utrikeshandelns bidrag till svensk tillväxt mindre än vid tidigare konjunkturåterhämtningar. Den svenska industriproduktionen gynnas av högre internationell efterfrågan, och tillväxten i industriinvesteringarna bedöms bli god under kommande år.

Regeringens prioriteringar leder de kommande åren till en omfördelning av de arbetade timmarna i ekonomin, med en större andel inom offentlig sektor. Detta gör att den offentliga konsumtionen växer i god takt 2015–2016. Sammantaget bedöms BNP-tillväxten bli 3,3 procent 2015 och 3,2 procent 2016 (se tabell 2 och diagram 13). Med tillväxttakter en bit över det historiska genomsnittet återhämtar sig Sveriges ekonomi och resursutnyttjandet bedöms ligga på normala nivåer under slutet av 2016.

Hushållen har stort utrymme att öka sin konsumtion

Hushållens konsumtion växte endast i måttlig takt under första halvåret 2015. Detta trots att förmögenhetsställningen bland hushållen är stark och att deras reala disponibelinkomster har ökat i god takt. Trots den expansiva penningpolitiken med låga bolåneräntor tycks hushållen agera med försiktighet. Hushållen verkar inse att orsakerna till de låga räntorna är en långvarig internationell lågkonjunktur och detta har gjort att försiktighetssparandet ökat. En hög sparkvot är ett tecken på att hushållen i dagsläget prioriterar försiktighetssparande och att jämna ut sin konsumtion över tiden (se diagram 14).

Hushållen har blivit alltmer positiva om sin egen ekonomi under 2015 men mer negativa till Sveriges ekonomiska utveckling (se diagram 15). Den svagare tilltron till den aggregerade ekonomiska utvecklingen har förmodligen ett samband med turbulensen kring Grekland under sommarmånaderna och geopolitisk oro under senare tid. Höstens inledande månader förde med sig nedgångar på de finansiella marknaderna orsakade av osäkerhet om Kinas framtida utveckling. Detta har förmodligen påverkat konsumtionen under det tredje kvartalet. Sammantaget är dock förmögenhetsställningen för svenska hushåll fortsatt god.

I takt med att den internationella konjunkturåterhämtningen i framför allt Europa växer sig allt starkare bedöms hushållens försiktighetssparande minska. Under prognosperioden upplever hushållen dessutom minskade arbetslöshetsrisker på grund av den lägre arbetslösheten. Detta bidrar till att konsumtionsbenägenheten för flertalet hushåll ökar. Även den senaste tidens höga befolkningstillväxt är en bidragande faktor till att konsumtionstillväxten ökar under de kommande åren.

Den höga skuldsättningen bland svenska hushåll är en fortsatt risk för konsumtionsutvecklingen kommande år. Amorteringskravet väntas leda till något lägre konsumtion efter att det införs, men det mildrar samtidigt riskerna att skuldsättningen fortsätter att öka i samma höga takt. Hur stor effekten blir på fastighetspriser och konsumtionsutveckling är dock osäkert. De fortsatt låga bostadsräntorna under hela prognosperioden gör dock att bostadpriserna bedöms stiga även fortsättningsvis.

Hushållens konsumtion bedöms fortsatt vara en viktig drivkraft för BNP-tillväxten 2015–2016 (se diagram 16). Regeringens föreslagna politik har både negativa och positiva effekter på hushållens konsumtion. Nästa års skattehöjningar gör att flertalet hushåll får en lägre disponibelinkomst medan förändringar i transfereringssystemen, framför allt takhöjningen i arbetslöshetsförsäkringen, gör att andra hushåll får större konsumtionsutrymme. Konsumtionsbenägenheten bland de hushåll som drabbas av skattehöjningarna bedöms vara lägre än bland arbetslösa. Detta mildrar de negativa effekterna på konsumtionen av höjda marginalskatter till följd av regeringens politik. Sammantaget bedöms konsumtionstillväxten bli 2,2 procent 2015 och 2,8 procent 2016 (se diagram 17). Dessa tillväxttakter kan jämföras med det historiska genomsnittet sedan 1994 på 2,3 procent. Per capita växer konsumtionen däremot något under sitt genomsnitt vilket indike-

TABELL 2: Försörjningsbalans

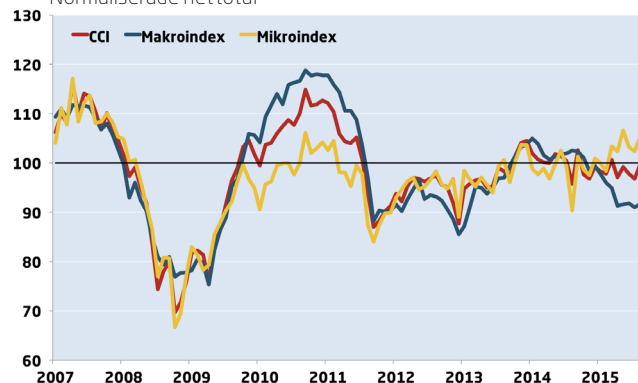
Årlig procentuell förändring, fasta priser

	2014	2015	2016
BNP	2,3	3,3	3,2
Hushållens konsumtion	2,2	2,2	2,8
Offentlig konsumtion	1,6	2,0	2,7
Investeringar	7,6	4,4	4,2
Export	3,5	3,9	4,8
Import	6,3	2,3	5,0

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 15: Konsumentförtroende

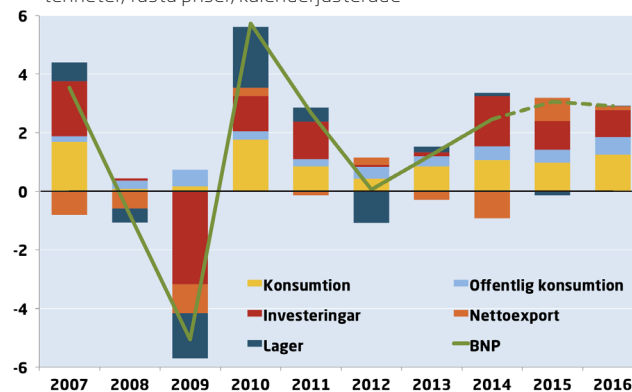
Normaliserade netttotal

Källa: Konjunkturinstitutet.

DIAGRAM 16: BNP och bidrag

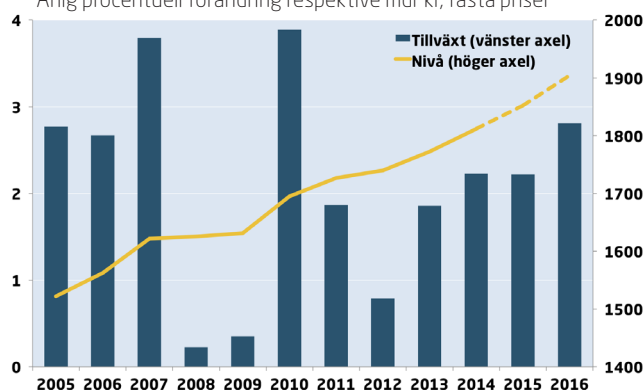
Årlig procentuell förändring av BNP respektive bidrag i procentenheter, fasta priser, kalenderjusterade

Källa: SCB.

DIAGRAM 17: Hushållens konsumtion

Årlig procentuell förändring respektive mdr kr, fasta priser

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 18: Offentlig konsumtion

Årlig procentuell förändring, fasta priser

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 19: Företagarpanelen, investeringsförväntningar, 6 mån

Normaliserade netttotal

Anm: Normaliseringen av netttotalen (andel högre-andel lägre) innebär att de är uttryckta som avvikelser från medelvärdet i termer av antal standardavvikelser. Ett positivt värde tyder på en starkare tillväxt än det historiska genomsnittet medan ett negativt värde indikerar en svagare tillväxt.

Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel.

rar att befolkningen ökar främst bland grupper med lägre konsumtionsmöjligheter.

Den offentliga konsumtionen ökar starkt

Den offentliga konsumtionen väntas öka med 2,0 procent 2015, vilket är betydligt starkare än genomsnittet under 2000-talet (se diagram 18). Den offentliga konsumtionen består till största del av kostnader för välfärdstjänster. Fler arbetade timmar i ekonomin medför ökade skatteintäkter i kommunsektorn. Detta är den viktigaste förklaringen till att expansionen av välfärdstjänsterna inom vård, skola och omsorg kan fortsätta. Finanspolitiskt beslutades inte om några större ökningar i de offentliga utgifterna i Alliansens budgetproposition för 2015, vilket blev den budget som fick stöd i riksdagen. Den statliga konsumtionen ökar dock förhållandevis starkt under 2015 på grund av oplanerade utgiftsökningar, delvis till följd av ökade kostnader för Migrationsverket.

Regeringen beslutade i den ekonomiska vårpropositionen för 2015 om ökade offentliga konsumtionsutgifter på cirka 9 miljarder kronor 2016. Utgiftsökningarna bestod till stor del av tillskott till kommunsektorn, i synnerhet till skolan. I budgetpropositionen för 2016 aviseras nya aktiva beslut som ökar de offentliga utgifterna med ytterligare ca 10 miljarder kronor år 2016. Även denna gång är det främst utgifter riktade till vård, skola och omsorg. Den offentliga konsumtionen väntas öka med 2,7 procent 2016. Denna historiskt stora ökning beror delvis på de beslutade reformerna i den ekonomiska vårpropositionen för 2015 och de aviserade reformerna i budgetpropositionen för 2016.

En bidragande orsak till att den offentliga konsumtionen ökar starkt 2016 är en fortsatt gynnsam utveckling i skatteintäkterna i kommunsektorn som en följd av att antalet arbetade timmar i ekonomin fortsätter att öka förhållandevis starkt.

Den offentliga konsumtionen ökar 2015 och 2016 snabbare än vad som har varit normalt under 2000-talet, även uttryckt per invånare. Den offentliga konsumtionen ligger kvar på en historiskt hög andel av BNP i löpande priser.

Investeringsuppgången blir bredare

Investeringarna fortsätter att växa nästa år och till skillnad mot tidigare så är investeringstillväxten nu mer jämnt fördelad mellan ekonomins olika delar. I Svenskt Näringslivs företagarpanel finns en kvardröjande pessimism och investeringsviljan ligger under det historiska genomsnittet (se diagram 19). Det är främst mindre företag och företag inom handel och restaurang som har svaga investeringsplaner de närmaste sex månaderna.

De större företagen är å andra sidan mer optimistiska om framtiden. Dessa känner tidigare av en förbättrad världskonjunktur och påverkas därmed snabbare av att tillväxten i framför allt Europa nu ökar.

Kapacitetsutnyttjandet stiger inom tillverkningsindustrin, vilket syns både i Statistiska centralbyråns och Konjunkturinstitutets mätningar (se diagram 20). Särskilt markant är uppgången inom fordonsin-

dustrin, vilket skapar behov av investeringar för att möta en hög efterfrågan. De senaste lageromdömena tyder på en snabb lageravveckling, vilket kan ses som en positiv indikator. Det verkar som att företagen har överraskats av starka försäljningssiffror efter sommaren. Sammantaget finns därför motiv för ökade maskininvesteringar under kommande år.

Bostadsinvesteringarna har ökat kraftigt under två års tid. Låga räntor och höga disponibelinkomster kombinerat med ett uppdämt behov har drivit upp bostadsbyggandet, som nu ligger på en takt om nästan 40 000 påbörjade lägenheter per år. För att nybyggnationen ska öka ytterligare och möta den efterfrågan som finns på bostadsmarknaden behövs reformer. Detta skulle samtidigt dämpa skuldsättningen bland hushållen. Drygt hälften av ombyggnadsinvesteringarna är riktade till privathushåll och omfattas av ROT-avdraget. Vid årsskiftet minskar skattereduktionen, vilket leder till att ombyggnadsinvesteringar minskar.

Offentliga investeringar väntas öka nästa år som en följd av att ett antal infrastrukturprojekt drar igång. Det gäller exempelvis Förbifart Stockholm, men även flera järnvägsprojekt. Även byggandet av Marieholmsförbindelsen i Göteborg går in i ett intensivare skede (se tabell 3).

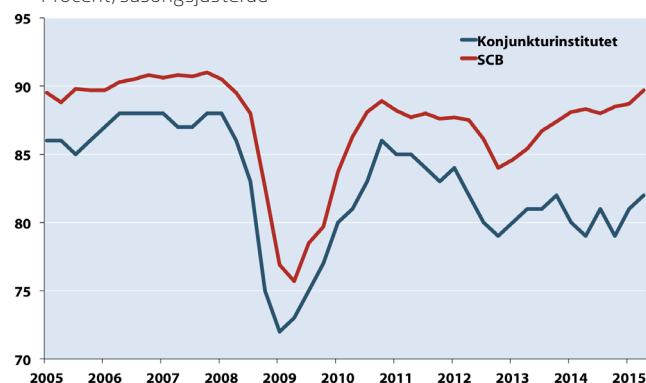
Under resten av 2015 förväntas en svag uppgång i investeringarna på grund av en försiktig inställning hos de mindre företagen. Helårssiffran blir trots det en ökning på 4,4 procent, och detta förklaras till stor del av den goda utvecklingen under det första halvåret (se diagram 21). Under 2016 blir ökningen bredare och hamnar på 4,2 procent för helåret.

Förbättrade exportutsikter

Den svenska exporttillväxten har främst drivits av tjänsteexporten de senaste åren, så även under årets inledande två kvartal (se diagram 22). Svensk tjänsteexport har även utvecklats relativt väl i jämförelse med en del konkurrentländer. Eftersom tjänsteexporten endast utgör en knapp tredjedel av den totala svenska exporten förstår dock inte tjänsteexporten att på egen hand lyfta svensk export. Svensk varuexport hämmas fortfarande av en låg efterfrågan från omvärlden. Då ungefär 70 procent av svensk varuexport går till

DIAGRAM 20: Industrins kapacitetsutnyttjande

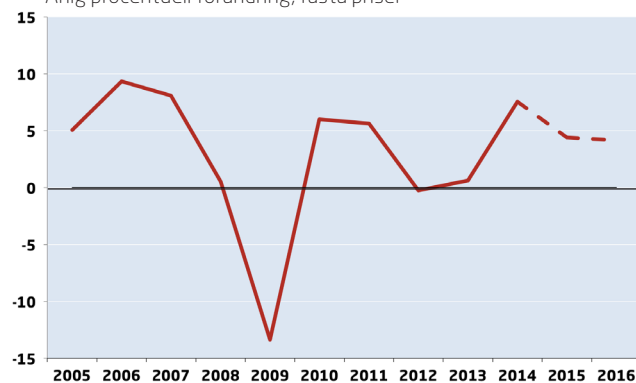
Procent, säsongsjusterad

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

DIAGRAM 21: Investeringar

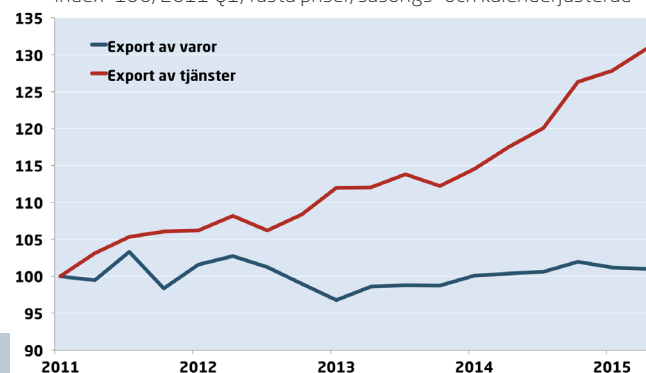
Årlig procentuell förändring, fasta priser

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 22: Export, varor och tjänster

Index=100, 2011 Q1, fasta priser, säsong- och kalenderjusterad

Källa: SCB.

TABELL 3: Investeringar

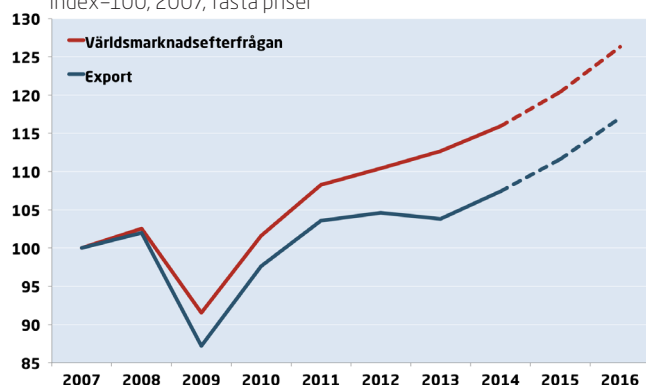
Fasta priser

	2014		Procentuell förändring		
	Mdr kr	Andel %	2014	2015	2016
Näringslivet, exkl. bostäder	615	67	6,0	2,4	4,2
Industrin inkl. energi	240	26	3,9	2,7	4,6
Tjänstesektorn	375	41	7,4	2,2	3,9
Bostäder	143	15	22,1	16,1	3,1
Offentliga myndigheter	164	18	2,5	1,8	5,1
Totalt	922	100	7,6	4,4	4,2
Byggnader, inkl. bostäder	378	41	15,4	8,2	3,4
Maskiner, inkl. transportmedel	280	30	-0,1	1,1	5,2
Övrigt	264	29	5,8	2,4	4,3

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 23: Export och världsmarknadsefterfrågan (exportmarknadsandelar)

Index=100, 2007, fasta priser

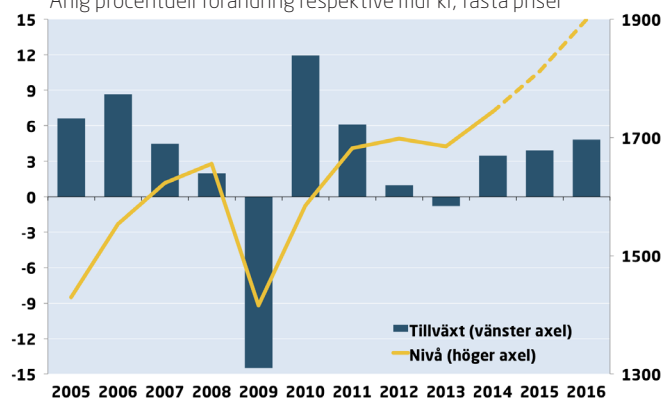

Anm: Världsmarknadsefterfrågan definieras som Sveriges exportländer importutveckling viktad med respektive lands vikt i svensk export.

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 24: Export

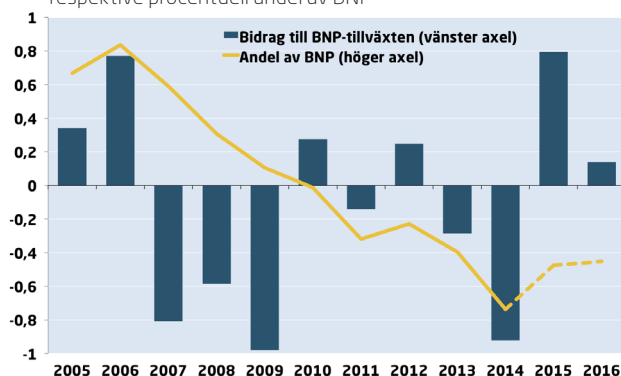
Årlig procentuell förändring respektive mdr kr, fasta priser

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 25: Nettoexportens bidrag till BNP

Bidrag till BNP-tillväxten i procentenheter respektive procentuell andel av BNP

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

Europa är efterfrågan där avgörande för hur svensk export utvecklar sig. Konjunkturutsikterna i Europa börjar nu långsamt se mer gynnsamma ut. Behovet av investeringsvaror, som är en viktig del i svensk varuexport, bedöms öka de kommande åren. Den utländska efterfrågan förblir dock lägre än vad som varit fallet vid tidigare konjunkturåterhämtningar.

Konkurrensen om marknadsandelar kan analyseras genom att jämföra exporttillväxt i relation till världsmarknadsefterfrågan.¹¹ Om importtillväxten i de länder som Sverige exporterar till växer snabbare än svensk export innebär det att Sverige tappat marknadsandelar.¹² Sedan 2007 har tillväxten i svensk export varit lägre än efterfrågetillväxten från våra handelspartners (se diagram 23). Sverige har därmed tappat marknadsandelar.

Företagens bedömning av exportorderingen är enligt Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer något högre än ett historiskt medelvärde. Enkätsvaren över hur orderingen från exportmarknaden har utvecklat sig inom tillverkningsindustrin blev under det tredje kvartalet mer positiva. Uppgången kan förmodligen delvis tillskrivas de signaler på förbättring i europeisk ekonomi som inkommit sedan sommaren. Om exportorderna realiseras i faktisk export de närmaste kvartalen kommer svensk varuexport återigen att börja växa.

Trots att den svenska exportutvecklingen väntas bli relativt hög under 2015–2016 så kommer Sverige endast att marginellt lyckas förbättra sin position på exportmarknaden. Sammantaget bedöms exporttillväxten bli 3,9 procent 2015 och 4,8 procent 2016 (se diagram 24).

Temporär nedgång i importtillväxten under första halvåret 2015

Importen växte starkt under 2014. Under första halvåret 2015 minskade importen, vilket inte kan förklaras av inhemsk efterfrågan eftersom många av BNP:s komponenter samtidigt ökade. Importinnehållet i investeringar, konsumtion och varuexport är fortsatt högt. Minskningen bedöms därför till stor del vara av temporär karaktär, delvis beroende på en tillbakagång från positiva engångseffekter under det fjärde kvartalet 2014.¹³

I och med att svensk varuexport växer snabbare under prognosperioden kommer efterfrågan på importerade insatsvaror att öka. Den förbättrade konjunkturutvecklingen kommande år gör att även importen växer i god takt. Den negativa importutvecklingen under första halvåret i år gör att helårssiffran för 2015 blir svag, endast 2,3 procent. Nästa år bedöms importen öka med 5,0 procent.

Utrikeshandelns bidrag till BNP-tillväxten har under 2013 och 2014 varit negativt. De förbättrade tillväxtutsikterna i framför allt Europa 2015–2016 gör att nettoexporten nu vänder uppåt. Under det senaste decenniet har nettoexporten sjunkit som andel av BNP. Överskotten i vår utrikeshandel har därmed inte ökat i lika hög takt som BNP. Under 2015–2016 vänder denna trend och nettoexporten som andel av BNP stabiliseras kring 4,3 procent (se diagram 25).

¹¹ Tillväxten i världsmarknadsefterfrågan definieras här som importtillväxten i de länder Sverige exporterar till, viktad enligt deras andel av svensk export.

¹² Denna definition av marknadsandelar tar inte hänsyn till branschstrukturen i olika länders import. Den tar heller inte hänsyn till att intraregional handel har ökat i exempelvis Asien. Dessutom har många nya länder trätt in på internationella marknader vilket ökat omsättningen i den globala handeln. Svensk exportutveckling i relation till tillväxten i världsmarknadsefterfrågan är därför endast en indikator på hur väl Sverige har klarat av den globala konkurrensen.

¹³ Statistiska centralbyrån skrev i ett pressmeddelande i samband med utfallet för det fjärde kvartalet 2014 att temporära effekter gjorde att tjänsteimporten av bl.a. immateriella tillgångar blev tillfälligt hög. Dessa poster som bedömdes vara av engångskaraktär bidrog till att den kvartalsvisa importtillväxten under inledningen av 2015 blev svag.

Produktion, timmar och produktivitet

Svensk industriproduktion har under de senaste åren tyngts av en svag industrikonjunktur i stora delar av världen. Under dessa år har näringslivets totala produktion ändå kunnat växa tack vare en god utveckling för de inhemskt drivna tjänstebranscherna (se diagram 26). Sedan slutet av 2014 har dock industriproduktionen börjat växa igen. Det andra kvartalet 2015 uppvisade den samlade varuproduktionen den högsta kvartalstakten sedan slutet av 2010. Samtidigt fortsatte tjänsteproduktionen att växa i ungefär samma takt som under de senaste åren. Sammantaget blev tillväxttakten i näringslivet som helhet därför relativt hög under det första halvåret 2015.

Det finns en rad osäkerhetsmoment kring den svenska produktionsutvecklingen. Svensk industri producerar många investeringsvaror. Om utvecklingen i Europa blir sämre än förväntat minskar incitamenten för europeiska företag att investera och svensk industriproduktion påverkas negativt. Den pånyttfödda politiska osäkerheten i Sveriges riksdag i och med att Decem-beröverenskommelsen inte längre gäller gör att spelreglerna för svenska företag blir osäkra. Denna osäkerhet minskar investeringsviljan och näringslivets produktion påverkas negativt. Klara och tydliga regler vad gäller allt från energitillgång till skatteregler är viktigt för det svenska näringslivsklimatet och kommer att påverka hur produktionstillväxten utvecklas framöver.

Indikatorer tyder på en fortsatt återhämtning i näringslivets produktion

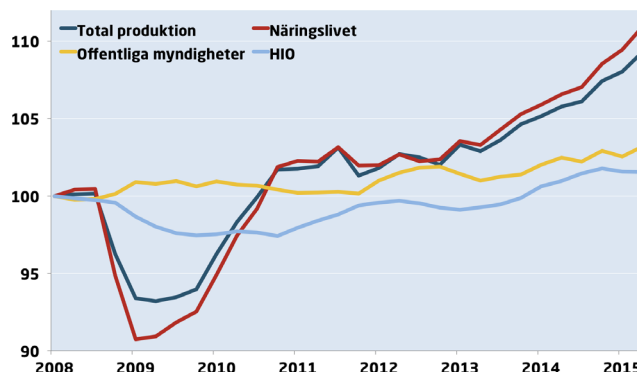
Enligt Svenskt Näringslivs företagarpanel för tredje kvartalet 2015 har bedömningen av produktionsnivån i nuläget jämfört med sex månader tidigare gradvis ökat de senaste två åren (se avsnittet ”Regional ekonomi” för en beskrivning av företagarpanelen). Företagarpanelen indikerar även något lägre förväntningar om produktionstillväxten det kommande halvåret jämfört med normalläget (se diagram 27).

De förbättrade tillväxtutsikterna för europeisk ekonomi tycks ännu inte ha fått genomslag i företagarpanelen. Det kan delvis bero på att det främst är mindre företag som driver det negativa resultatet i produktionsförväntningarna. Bland små företag är det en större andel som förväntar sig lägre framtida produktion än bland större företag. Större företag som är mer etablerade på internationella marknader kan rimligen antas känna av en förbättrad omvärldskonjunktur snabbare medan mindre företag gör det först med viss eftersläpning. Att de totala produktionsförväntningarna ligger något under sitt medelvärde sedan 2006 kan även ha att göra med att företagen inser att konjunkturåterhämtningen är, och kommer att förbli, långsam. De regionala skillnaderna i produktionsutsikter för kommande kvartal varierar dock (se avsnittet ”Regional ekonomi”).

Bland övriga förtroendeindikatorer för produktionen inom näringslivet visar Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer ett ökande förtroende under hösten. Konfidensindikatorerna för de olika delarna av näringslivet ligger alla över sina respektive historiska genomsnitt. Framför allt tillverkningsindustrin, handeln och bygg noterat höga och uppåtgående förtroendesiffror. I inköpschefsindex (PMI) för industrin respektive tjänstebranscherna har förtroendet rört sig sidledes under året.

DIAGRAM 26: Produktionens komponenter

Index=100, 2008 Q1, fasta priser, säsongs- och kalenderjusterad

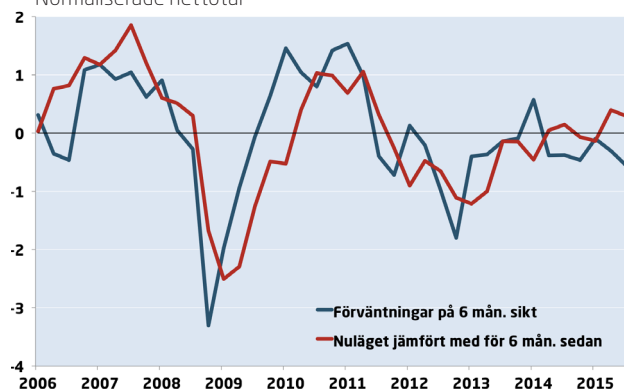

Anm: HIO står för hushållens icke-vinstdrivande organisationer och utgörs främst av kyrkan och idrottsföreningar.

Källa: SCB.

DIAGRAM 27: Företagarpanelen, produktion

Normaliserade netttotal

Anm: Normaliseringen av netttotalen (andel högre-andel lägre) innebär att de är uttryckta som avvikelser från medelvärdet i termer av antal standardavvikelser. Ett positivt värde tyder på en starkare tillväxt än det historiska genomsnittet medan ett negativt värde indikerar en svagare tillväxt.

Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel.

Bilden av företagsförtroendet är därför inte helt entydig. Den samlade bedömningen är dock att förtroendet i det svenska näringslivet ungefär ligger på sitt historiska genomsnitt under hösten 2015. Detta skulle indikera en genomsnittlig tillväxttakt för näringslivets produktion under andra halvåret 2015.

Högre global efterfrågan gör att näringslivets produktion växer snabbare framöver

Under prognosperioden bedöms näringslivets produktion växa med 3,7 procent 2015 och 3,2 procent 2016 (se tabell 4). Den högre tillväxttakten för 2015 jämfört med 2016 är till stor del utfallsdriven. De tre senaste kvartalen har inneburit en god ekonomisk utveckling vilket får bäring på årssiffran 2015.¹⁴ Uppväxlingen i det svenska näringslivets produktion under prognosperioden beror främst på att omvärldsefterfrågan i Europa ökar. Till skillnad från de senaste åren då främst inhemsk efterfrågan har bidragit till produktionstillväxten får svensk produktion nu draghjälp av omvärlden.

Industrins bidrag till näringslivets tillväxt ökar gradvis under prognosperioden. Svensk industri väntas öka sin tillväxt i takt med att varuexporten växer. Detta sker dock från låga nivåer och tillväxten i industriproduktionen blir måttlig jämfört med tidigare konjunkturåterhämtningar. Under 2015 förväntas fordonsindustrin bli den delindustri som uppvisar den starkaste utvecklingen. Den ökande produktionen för Volvo Personvagnar är en starkt bidragande orsak till att fordonsindustrin utvecklas väl. Produktionen i maskinindustrin och av övriga investeringsvaror väntas öka under 2016 när den europeiska efterfrågan på investeringsvaror växer snabbare.

Jämfört med de varuproducerande branscherna har de tjänsteproducerande branscherna utvecklats väl under en längre tid. Tjänsteproduktionen har gynnats av den förhållandevis goda inhemska efterfrågan hos hushållen de senaste åren. Branscher som har kunnat expandera tack vare en god konsumtionsutveckling är bland annat handel, hotell och restaurang. Utvecklingen inom dessa branscher har dock varit svagare under inledningen av 2015, vilket förklaras av den förvånansvärt svaga utvecklingen i hushållens konsumtion under det första halvåret. För klassiskt industrinära tjänstenäringsvaror som företagstjänster och tjänster inom informations- och kommunikationsteknologi har utvecklingen varit relativt god de senaste fem åren, till stor del beroende på en god försäljningsutveckling till övriga tjänstebanscher. När nu omvärldens efterfrågan på svensk industriproduktion förbättras kommer pro-

TABELL 4: Produktion, arbetade timmar och produktivitet

Årlig procentuell förändring, kalenderjusterad

	2014	2015	2016
Produktion, totalt ¹	2,4	3,1	2,9
Produktion, näringslivet ¹	2,8	3,7	3,2
Produktion, offentlig sektor ¹	1,2	0,9	1,9
Arbetade timmar, totalt	1,8	1,1	1,5
Arbetade timmar, näringslivet	1,6	1,2	1,5
Arbetade timmar, offentlig sektor	2,2	1,0	1,7
Produktivitet, totalt ²	0,6	1,9	1,4
Produktivitet, näringslivet ²	1,1	2,5	1,7
Produktivitet, offentlig sektor ²	-1,0	-0,1	0,2

Anm: ¹ Förädlingsvärde, fasta priser, ² förädlingsvärde per arbetad timme, fasta priser.

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

¹⁴ Sista kvartalet 2014 till och med andra kvartalet 2015 innebar starka utfall för näringslivets produktion. Tillväxttaktarna dessa kvartal har mycket större vikt än vad det andra halvåret 2015 har när tillväxttakten för helåret 2015 ska räknas ut.

¹⁵ Produktivitet definieras som produktion per arbetad timme. Produktiviteten kan öka genom att det med bibehållen arbetsinsats går att producera mer alternativt att färre arbetade timmar går åt för att generera en och samma produktionsnivå.

¹⁶ Detta är dock inte hela förklaringen till den låga produktivitetstillväxten i Sverige under senare år. Produktivitetstillväxten började sakta in redan ett par år innan den djupa lågkonjunkturen inleddes och under det senaste decenniet har dessutom produktivitetstillväxten varit svagare i Sverige än i flertalet jämförbara länder. Orsakerna till detta har delvis att göra med för låg tillväxttakt i produktiva investeringar i det svenska näringslivet.

duktionen av dessa typer av tjänster att öka ytterligare. Dessa tjänstenärningar bedöms därför lämna stora positiva bidrag till produktionsutvecklingen de närmaste åren.

Offentlig produktion ökar starkt

Den skattefinansierade produktionen som utförs i offentlig regi och av privata välfärdsföretag motsvarar sammantaget den offentliga konsumtionen. Sammansättningen mellan offentliga och privata utförare av välfärdstjänster har under de senaste åren gradvis ändrats i riktning mot fler privata företag. De förslag om vinstbegränsningar, detaljregleringar och förbud som regeringen för tillfället utreder (Dir. 2015:22) riskerar att drastiskt förändra denna utveckling.

Den offentliga produktionen ökar starkt under prognosperioden och i synnerhet under 2016. Detta hänger främst ihop med en stark ökning i kommunsektorn, där även antalet arbetade timmar successivt fortsätter att öka. Utvecklingen i kommunsektorn förväntas fortsätta under 2015 och 2016. Även den statliga produktionen blir stark.

Produktivitetstillväxten tilltar

Produktivitetstillväxten i det svenska näringslivet var hög under andra halvan av 1990-talet fram till 2006.¹⁵ Användningen av datorer och informationsteknologi i många produktionsprocesser bidrog sannolikt till de höga tillväxttakterna under denna period. Sedan 2007 har däremot produktiviteten knappt ökat alls (se diagram 28). Detta beror främst på det stora produktionsbortfallet till följd av finanskrisen som huvudsakligen drabbade industrisektorer där produktivitetstillväxten tidigare varit som högst.¹⁶ Under återhämtningen sedan finanskrisen och den efterföljande statsskuldskrisen har arbetade timmar i större utsträckning än produktivitet bidragit till BNP-tillväxten (se diagram 29). Detta beror till viss del på att BNP-tillväxten sedan finanskrisen har drivits av inhemsk efterfrågan i tjänstesektorer med förhållandevis låg produktivitetstillväxt. Under 2015–2016 bidrar produktiviteten mer till tillväxten som en följd av förbättrade förutsättningar för svensk industri.

Arbetade timmar har ökat relativt mycket i offentlig sektor och privata tjänstenärningar under 2014 och inledningen på 2015. Arbetade timmar i offentlig sektor bedöms fortsätta att utvecklas starkare än näringslivets timmar, delvis beroende på en omfördelning från privata till offentliga aktörer inom vård, skola och omsorg. När omvärldskonjunkturen förbättras kommer de arbetade timmarna inom svensk industri också att öka snabbare. Inledningsvis väntar dock företagen med att öka de arbetade timmarna av försiktighetsskäl. När den internationella konjunkturen ljusnar ytterligare under 2016 blir kapacitetsutnyttjandet i många företag ansträngt och de arbetade timmarna kan öka mer. Sammantaget växer de arbetade timmarna med 1,1 procent under 2015 och 1,5 procent under 2016. Även medelarbetstiden ökar något under prognosperioden. Under 2016 hämmar matchningsproblemen sysselsättningsutvecklingen på svensk arbetsmarknad och befintlig personal behöver då öka sin arbetstid.

Sammantaget bedöms produktivitetstillväxten i näringslivet bli 2,5 procent 2015 och 1,7 procent 2016 (se tabell 4). Detta är högre än den genomsnittliga tillväxten sedan finanskrisen, men något lägre än näringslivets historiska genomsnittliga tillväxt 1994–2014 på 2,3 procent. Det är också svagare än vad produktivitetstillväxten brukar vara under återhämtningsfasen av konjunkturcykeln. De många åren av låga investeringar som har följt efter finanskrisen är förmodligen en förklaring till att produktiviteten inte förmår växa snabbare.

DIAGRAM 28: Produktivitet i näringslivet

Årlig procentuell förändring respektive nivå i kr per arbetad timme, fasta priser, kalenderjusterade

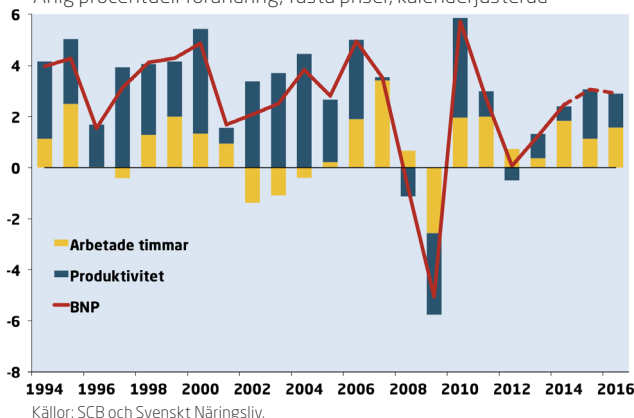

Anm: Produktivitet mätt som produktion per arbetad timme.

Källa: SCB.

DIAGRAM 29: BNP-utvecklingens drivkrafter

Årlig procentuell förändring, fasta priser, kalenderjusterad

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 30: Företagarpanelen, förväntningar om antal anställda, 6 mån

Normaliserade netttotal

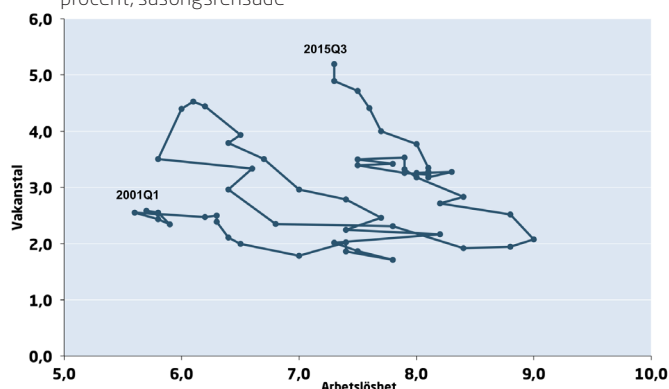

Anm: Normaliseringen av netttotalen (andel högre-andel lägre) innebär att de är uttryckta som avvikelser från medelvärdet i termer av antal standardavvikelser. Ett positivt värde tyder på en starkare tillväxt än det historiska genomsnittet medan ett negativt värde indikerar en svagare tillväxt.

Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel.

DIAGRAM 31: Beveridgekurva 2001-2015

Vakanstal (vertikal axel) och arbetslöshet (horisontell axel), procent, säsongsrensade

Anm: Vakanstal definieras som antal vakanser som andel av arbetskraften, 15 – 74 år. Arbetslöshet definieras som antal arbetslösa personer som andel av arbetskraften, 15 – 74 år.

Källor: Arbetsförmedlingen, SCB och Svenskt Näringsliv.

Arbetsmarknad

Sysselsättningen har utvecklats starkt sedan finanskrisen 2009. Trots att Sverige har befunnit sig i en utdragen lågkonjunktur har sysselsättningen ökat betydligt snabbare jämfört med tidigare kriser. Under 2014 steg sysselsättningsgraden, det vill säga andelen av befolkningen 15–74 år som arbetade, med 0,5 procentenheter jämfört med året innan. Att sysselsättningsgraden ökar betyder att en allt lägre andel saknar arbete.

Sysselsättningstillväxten stannade upp under sista kvartalet 2014 men har fortsatt växa under första halvåret 2015, om än i en något långsammare takt jämfört med tidigare. Till skillnad från tidigare tycks det dock vara sysselsättningen i statlig sektor som växer snabbast. På senare år har arbetskraften utvecklats starkare än förväntat. Under de senaste fyra kvartalen har dock tillväxten i arbetskraften blivit lägre än tidigare vilket medfört att arbetslösheten har börjat att falla.

Blandade signaler från indikatorerna

Företagen i Svenskt Näringslivs företagarpanel är betydligt mer pessimistiska om nyanställningar än tidigare (se diagram 30). Förväntningarna ligger under det historiska genomsnittet. Den politiska osäkerheten och ett flertal aviserade skattehöjningar oroar sannolikt företagen. Dessutom har vissa branscher redan svårt att rekrytera personer med rätt kompetens.

Varslen minskar igen efter en tillfällig ökning under början av 2015. Samtidigt finns det fortfarande många lediga jobb på Arbetsförmedlingen. Andelen kvarvarande platser ligger också fortsatt högt. Under tredje kvartalet 2015 anmäldes ungefär 90 000 nya jobb till Arbetsförmedlingen varje månad och av dessa låg 80 procent kvar vid månadens slut. Detta är en större andel än det historiska genomsnittet under 2000-talet. Även andra indikatorer tyder på en försämrad matchning på arbetsmarknaden. Beveridgekurvan visar sambandet mellan andelen vakanser och arbetslösheten. Denna skiftade ut efter 2009 och det finns nu både många lediga jobb och en hög arbetslöshet (se diagram 31). Dessutom är både arbetslöshetsperioderna och rekryteringstiderna långa ur ett historiskt perspektiv.

Matchningsproblem dämpar sysselsättningstillväxten

Sysselsättningen väntas växa något långsammare under prognosperioden jämfört med 2014. Sysselsättningstillväxten var särskilt hög under sommarmånaderna. En förklaring till detta är att många statliga myndigheter, bland andra Migrationsverket och Arbetsförmedlingen, har nyanställt betydligt fler än tidigare. Företagarpanelen indikerar en nedgång i näringslivets sysselsättningstillväxt under hösten 2015.

Under 2016 stärks tillväxtutsikterna och sysselsättningen fortsätter att öka (se diagram 32). Svårigheterna att hitta rätt personal ökar dock i takt med att efterfrågan stärks och under 2016 dämpas sysselsättningstillväxten av matchningsproblemen. Dessutom påverkas också sysselsättningen negativt av de aviserade reformerna i vårpropositionen 2015 och höstbudgeten 2016 (se fördjupningsrutan ”Sysselsättningse-

ffekter av regeringens ekonomiska politik”). Sysselsättningsgraden minskar marginellt under prognosperioden.

Arbetskraften växer långsammare

Arbetskraften har utvecklats svagare än bedömningen i föregående prognos. Detta är ett tydligt trendbrott mot tidigare år. De finanspolitiska förslagen i vårpropositionen och höstbudgeten tyder på en återgång till lägre arbetskraftsdeltagande när allt fler av de arbetslösa förväntas gå in i olika former av utbildningsprogram. En förklaring till de senaste årens höga arbetskraftsdeltagande är att äldre har ökat sitt arbetsutbud kraftigt. Höjd skatt och sociala avgifter för personer över 65 år kommer att påverka denna grups möjligheter att stanna kvar på arbetsmarknaden.

Sedan föregående prognos har Statistiska centralbyrån reviderat upp sin befolkningsprognos. En allt större andel av befolkningsökningen består av nettoinvandring. Det råder fortsatt osäkerhet kring hur stor andel av de relativt nyanlända flyktingarna som träder in i arbetskraften under prognosperioden. Den lägre tillväxttakten i arbetskraften bedöms fortsätta under 2015 och 2016. Detta innebär att den snabba ökningen av arbetskraftsdeltagandet under de senaste åren stannar av under prognosperioden och arbetskraftsdeltagandet stabiliseras något under dagens nivå.

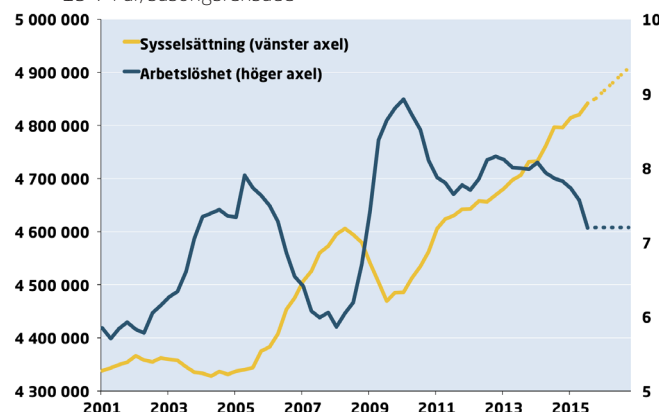
Arbetslösheten ligger still

Under 2015 har arbetslösheten fallit på grund av en svag utveckling av arbetskraften kombinerat med relativt god sysselsättningstillväxt. Arbetskraften och sysselsättningen växer i ungefär samma takt under prognosperioden och arbetslösheten ligger därför still på 7,2 procent även under 2016 (se diagram 32 och tabell 5).

Att arbetslösheten ligger still trots relativt stark tillväxttakt i ekonomin beror på att sysselsättningstillväxten dämpas något av faktorerna som diskuteras ovan samtidigt som ett ökat inflöde i arbetskraften då medför att sysselsättningen inte ökar snabbare än arbetskraften, vilket krävs för att arbetslösheten ska falla tillbaka.

DIAGRAM 32: Sysselsättning och arbetslöshet

Antal personer respektive procentuell andel av arbetskraften, 15-74 år, säsongsrensade

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

TABELL 5: Arbetsmarknad

Årlig procentuell förändring om inte annat anges, 15-74 år

	2013	2014	2015	2016
Sysselsättning	1,0	1,5	1,3	1,2
Sysselsättningsgrad ^{1,2}	65,7	66,2	66,1	66,1
Arbetskraft	1,1	1,3	0,8	0,9
Arbetskraftsdeltagande ^{1,3}	71,5	71,9	71,4	71,2
Arbetslöshet ^{1,4}	8,0	7,9	7,4	7,2

Anm: ¹Årsgenomsnitt, ²procentuell andel sysselsatta i befolkningen,

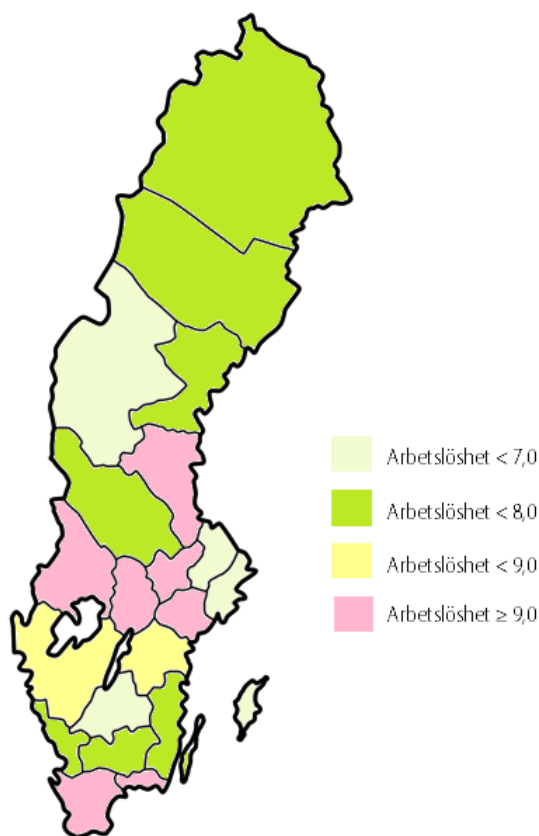
³procentuell andel av befolkningen som ingår i arbetskraften,

⁴procentuell andel av arbetskraften.

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

Regionalt jobbunderskott och regional arbetslöshet

FIGUR 1: Arbetslöshet, 15-74 år, 2013

Matchningen på den svenska arbetsmarknaden fungerar allt sämre i bemärkelsen att det både finns fler lediga jobb och fler arbetslösa på arbetsmarknaden än tidigare (se diagram 31). Samtidigt varierar arbetslöshetsnivån stort mellan olika län i Sverige. I den här fördjupningsrutan studerar vi vad som kan förklara skillnader i regional arbetslöshet.

Många lediga jobb i län med hög arbetslöshet

Arbetslöshetsnivån varierar mellan olika län i Sverige (se figur 1). En förklaring som ofta förs fram i den ekonomiska och politiska diskussionen är att de lediga jobben och de arbetslösa personerna befinner sig på olika geografiska platser.

Som vi tidigare visat i fördjupningsrutan ”Regional matchning på arbetsmarknaden” finns det dock inget stöd i statistiken för denna förklaring.¹⁷ Med undantag för Stockholm och Norrbotten tycks län med hög arbetslöshet också ha en hög andel lediga jobb. En förklaring till detta skulle kunna vara att de arbetslösas kompetens inte matchar de lediga jobbens kvalifikationskrav, vilket leder till både hög arbetslöshet och en stor andel lediga arbeten. Detta indikerar att matchningsproblem, snarare än en brist på lediga arbeten, förklarar skillnader i arbetslöshet mellan regioner.

Störst jobbunderskott för personer med förgymnasial utbildning

Sverige har EU:s lägsta andel arbeten utan krav på särskild yrkesutbildning. Endast fem procent av alla arbeten har inga krav på särskilda kvalifikationer, vilket kan jämföras med ett genomsnitt på nio procent inom EU. Samtidigt ökar arbetslösheten snabbt för personer med högst förgymnasial utbildning vilket antyder att det finns för få arbeten för personer i denna utbildningsgrupp.¹⁸

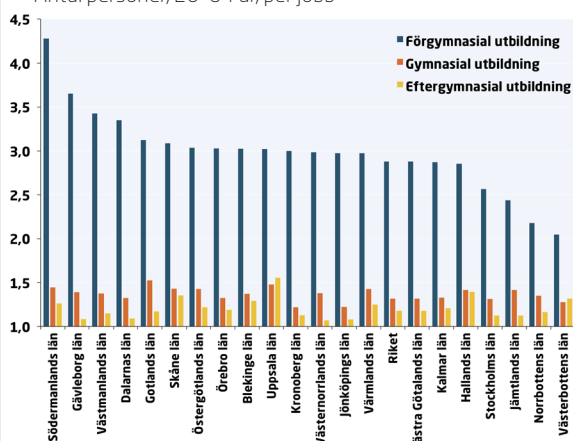
Hur många arbeten som behövs för respektive kvalifikationsnivå beror dock på hur många personer som finns inom respektive utbildningsgrupp. Ett sätt att mäta detta är med det så kallade jobbunderskottet (se diagram 33).¹⁹ Jobbunderskottet relaterar hur många personer (inom varje utbildningsnivå) det går på varje arbete som kräver motsvarande kvalifikationer.

Det är tydligt att konkurrensen är hårdast om de enklare jobben. I riket går det 2,9 personer med förgymnasial utbildning på varje arbete som inte kräver särskilda kvalifikationer. Den regionala variationen i jobbunderskott är störst för personer med kort utbildning. Högst jobbunderskott för personer med förgymnasial utbildning har Södermanland med 4,3 personer på varje jobb. Västerbottens län och Norrbottens län ligger lägst med drygt 2 personer med förgymnasial utbildning per jobb som inte kräver särskilda kvalifikationer.

Flera län uppvisar i princip inget jobbunderskott för personer med eftergymnasial utbildning, däribland Gävleborgs, Västernorrlands och Jönköpings län. Högst inom denna utbildningsgrupp ligger Uppsala län med ett jobbunderskott för personer med högre utbildning på 1,6 personer per jobb.

DIAGRAM 33: Jobbunderskott 2013

Antal personer, 20-64 år, per jobb

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

¹⁷ Svenskt Näringsliv (2014), Det ekonomiska läget - november 2014, Stockholm.

¹⁸ Spector (2015), Hög sysselsättning och låg arbetslöshet - Ett nationalekonomiskt perspektiv på arbetsmarknaden, Samhällsekonomisk analys juni 2015, Svenskt Näringsliv, Stockholm.

¹⁹ Jobbunderskottet tas fram genom att relatera antalet arbeten i SCB:s yrkesregister till antalet personer 20-64 år i respektive utbildningsgrupp från SCB:s befolkningsregister. Denna metod ger en konservativ skattning på jobbunderskottet eftersom den exkluderar gymnasieutbildande och pensionärer (där många har lägre utbildning).

Brist på inträdesjobb i regioner med hög arbetslöshet

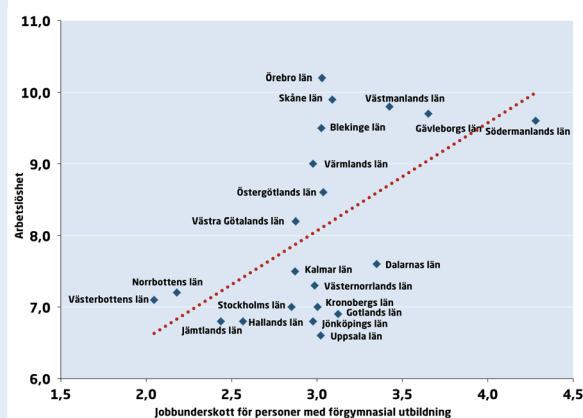
Län med hög arbetslöshet karaktäriseras av ett större jobbunderskott för personer med förgymnasial utbildning vilket framgår av diagram 34. En skattning av relationen mellan arbetslöshetsnivån och jobbunderskottet för personer i denna utbildningskategori visar dessutom att en ökning med en person per jobb samvarierar med en ökning av arbetslöshetsnivån med 1,5 procentenheter. Samvariationen är statistiskt signifikant till skillnad från samvariationen mellan arbetslöshetsnivån och såväl jobbunderskottet i högre utbildningskategorier som det samlade jobbunderskottet.²⁰ Detta innebär att län med hög arbetslöshet inte karaktäriseras av ett generellt jobbunderskott, vilket är konsistent med det faktum att många län med hög arbetslöshet också har höga vakanstal.

Resultatet är inte förvånande utifrån att arbetslösheten har ökat mest i grupper med svagare förankring till arbetsmarknaden, och framför allt bland personer med lägre utbildning. En möjlig tolkning är att en relativ brist på så kallade inträdesjobb innebär högre arbetslöshet och större matchningsproblem eftersom många arbetslösa ställs utanför arbetsmarknaden när vägarna in saknas. Många oberoende aktörer, däribland Konjunkturinstitutet (2014, 2015), har lyft de höga lägstalönerna och den sammanpressade lönestrukturen som hinder för inträdesjobben att växa fram.²¹ Om de arbetslösas kvalifikationer inte motsvarar arbetenas kvalifikationskrav blir det också svårt för jobben och de arbetslösa att matchas med varandra.

En nyckelfaktor för att förbättra matchningen och att minska arbetslösheten är att de arbetslösa kan konkurrera om jobben. Samtidigt behövs en kombination av åtgärder. I rapporten ”Hög sysselsättning och låg arbetslöshet – Ett nationalekonomiskt perspektiv på arbetsmarknaden” diskuteras dessa i mer detalj.²²

DIAGRAM 34: Korrelation mellan jobbunderskott för personer med förgymnasial utbildning och arbetslöshet i Sveriges län 2013

Antal personer, 20–64 år, per jobb respektive procentuell andel av arbetskraften, 15–74 år

Sysselsättningseffekter av regeringens ekonomiska politik

TABELL 6: Sysselsättningseffekter av regeringens förslag till finanspolitiska åtgärder
Antal helårsekvalenter

	2016	2019
Offentlig konsumtion (netto)	18200	15900
Transfereringar till hushållen	1500	0
Offentliga investeringar	5800	500
Transfereringar till företagen	1200	1300
Traineejobb och extratjänster	3100	8900
Höjt tak i a-kassan	-9500	-9700
Avskaffad borte gräns i sjukförsäkringen	-3400	-4000
Höjda arbetsgivaravgifter för unga	-4500	-18700
Höjda marginalskatter	-2700	-4000
Fler ska betala statlig skatt	-3000	-4500
Lägre ROT-avdrag	-4000	-4000
Övriga skattehöjningar för hushåll	-2800	0
Övriga skattehöjningar för företag	-4800	-7100
Totalt	-4900	-25400

Anm: Sysselsättningseffekterna är beräknade på finanspolitiska åtgärder i vårpropositionen 2015 och budgetpropositionen för 2016.
Källa: Svenskt Näringsliv.

Finansdepartementet har tidigare redovisat beräkningar på hur den föreslagna ekonomiska politiken påverkar sysselsättningen. I de två senaste budgetpropositionerna har regeringen frångått den traditionen. I budgetpropositionen för 2016 ger man endast en bedömning om att åtgärderna samlat förväntas leda till en något högre potentiell sysselsättning framöver.

Eftersom ett siffersatt underlag för denna bedömning saknas är det svårt för utomstående betraktare att avgöra trovärdigheten. Exempelvis kan man notera att Konjunkturinstitutet i juni uppskattade att regeringens ekonomiska politik varaktigt sänker sysselsättningen med 0,3 procent eller 15 000 – 20 000 personer.²³

Eftersom budgeten nu finns tillgänglig i sin helhet har Svenskt Näringsliv genomfört egna beräkningar på sysselsättningseffekterna av regeringens politik. Beräkningarna baserar sig på den typ av metoder som Finansdepartementet tidigare har använt sig av och som grundar sig på resultat inom forskningslitteraturen.

Svenskt Näringslivs resultat visar att det kortsiktigt uppstår en negativ effekt på sysselsättningen motsvarande cirka 5 000 personer. På lite längre sikt, 2019, motsvarar den negativa effekten på sysselsättningen cirka 25 000 helårsekvalenter (se tabell 6).

De största negativa sysselsättningseffekterna uppstår av de höjda arbetsgivaravgifterna för unga och det höjda taket i a-kassan. Även flera av de övriga skattehöjningarna som föreslås har betydande negativa sysselsättningseffekter.

De höjda skatterna används för att öka den offentliga sektorns konsumtion, vilket genererar sysselsättning inom främst kommunal verksamhet. Denna expansion räcker dock inte till för att kompensera för de arbetstillfällen som försvinner inom privat sektor. Sammantaget påverkas därför sysselsättningen negativt av regeringens politik, vilket gör det svårare att uppnå målet om EU:s lägsta arbetslöshet 2020.

I beräkningarna har större poster behandlats separat. Övriga reformer och finansieringsposter har slagits samman och beräknats enligt schabloner. Överlag har storleken på sysselsättningseffekterna för de olika posterna bedömts med försiktighet.²⁴

I diagram 35, som är hämtat från budgetpropositionen för 2016, kan man se hur de kommunalt finansierade arbetade timmarna utvecklas som andel av totalt antal arbetade timmar i ekonomin. Den kommunfinansierade sektorns andel har vuxit sedan sekelskiftet och regeringens prognos innebär en fortsatt stadig tillväxt. Eftersom diagrammet visar timmar som andel av totala timmar, innebär det att den kommunala timtillväxten ökar snabbare än timtillväxten i privat sektor.²⁵

²³ Konjunkturinstitutets beräkningar avser den ekonomiska politiken som presenterades i vårpropositionen 2015, samt de förslag som aviserades inför budgetpropositionen för 2016.

²⁴ Beräkningsmetodiken redovisas i en PM från Svenskt Näringsliv 2015-10-07.

²⁵ Den statliga sektorn är liten i sammanhanget.

Sysselsättningsberäkningarna utgår från att de statliga finanserna kommer att utvecklas i enlighet med vad som planeras i budgeten. Detta är inte givet. På ett antal punkter har förutsättningarna förändrats sedan regeringens antaganden gjordes och i andra fall kan själva antagandena ifrågasättas.

Beräkningarna i budgeten baseras exempelvis på Migrationsverkets prognos från i juli. Till följd av de senaste månadernas flyktingströmmar håller inte längre denna prognos. Kostnaderna för migration och integration kan därför förväntas bli märkbart högre än vad regeringen avsett.

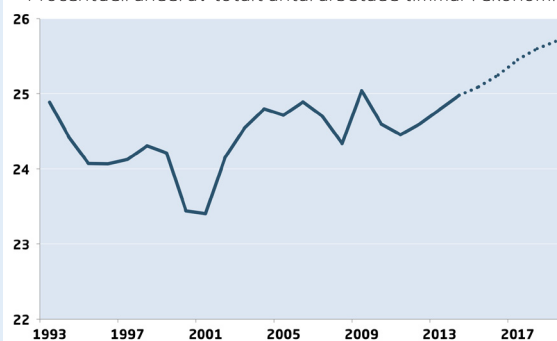
Vidare har regeringen gjort en mer optimistisk bedömning än Försäkringskassan av hur mycket det kostar att avskaffa den bortre parentesen i sjukförsäkringen. Erfarenheter från tidigare perioder med mer generöst regelverk för sjukskrivning visar att betydande kostnadsökningar riskerar att uppstå när sjuktalen ökar.

Ett antal åtgärder på skattesidan har dessutom negativa dynamiska effekter som kan leda till att budgeten blir underfinansierad. Det gäller höjda marginalskatter som enligt aktuella bedömningar har negativ effekt på skattebasen. De planerade skatteintäkterna uppstår därmed inte i den storleksordning som regeringen önskar.²⁶

På motsvarande sätt är det med effektskatten på kärnkraftsreaktorer. Kärnkraftsägarerna planerar nedläggning av fyra reaktorer fram till 2020. Det är redan klart att Oskarshamn 2 inte kommer att återstartas. De exakta datumen för nedläggningarna styr om de faller inom budgetens planeringshorisont. En nedläggning av fyra reaktorer leder till att skatteintäkterna bara i form av effektskatt minskar med 1,5 miljarder kronor.

Sammantaget är vår bedömning att det redan nu finns en underfinansiering i finanspolitiken. Detta problem befaras tillta under kommande år. Regeringen kan då komma att lösa situationen med ytterligare skattehöjningar. Om så sker är risken betydande att ytterligare negativa sysselsättningseffekter uppstår.

DIAGRAM 35: **Kommunalt finansierade arbetade timmar**
Procentuell andel av totalt antal arbetade timmar i ekonomin

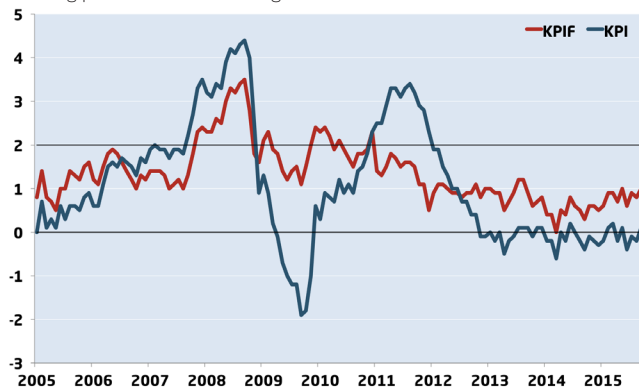

²⁶ Se Flood (2015), "Skatter räknas, räkna med skatter", Ekonomisk Debatt 2015:5.

Inflation och penningpolitik

DIAGRAM 36: Konsumentprisindex

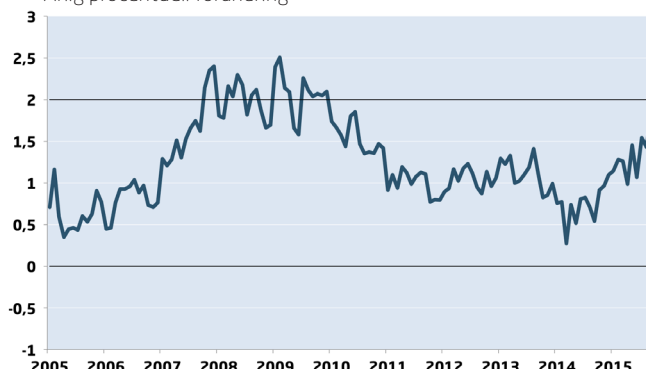
Årlig procentuell förändring

Källa: SCB.

DIAGRAM 37: KPIF exkl. energi

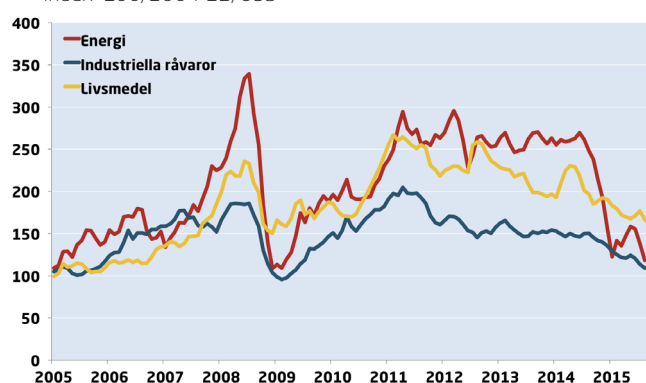
Årlig procentuell förändring

Källa: SCB.

DIAGRAM 38: Råvarupriser, HWWI

Index=100, 2004-12, USD

Källa: HWWI.

KPIF-inflationen har varit betydligt lägre än inflationsmålet under flera års tid. Liksom i föregående prognos förväntas den nu börja stiga. Inflationsmålet på två procent nås dock inte under prognosperioden. Inflationen stiger bland annat som en följd av stigande importprisindex samt att resursutnyttjandet i svensk ekonomi kommer allt närmare ett jämviktsläge, vilket ökar kostnadstrycket. Riksbanken bedöms fortsätta att föra en mycket expansiv penningpolitik drivet av ett fortsatt apprecieringstryck på kronan. Reporäntan höjs först i december nästa år.

Allt tydligare att prisökningarna tilltar och sprider sig

Inflationstakten enligt KPIF²⁷ har fortsatt att vara låg. I september var den 1,0 procent (se diagram 36). Under de senaste fyra åren har KPIF-inflationen i genomsnitt varit 0,8 procent. Den låga prisökningstakten är en följd av flera faktorer: svag omvärldsinflation, en tidigare förstärkning av kronan, ökad pristransparens och konkurrens samt en svag efterfrågan. Nu finns dock tecken på att inflationen är på väg att stiga.

Vid en genomgång av varukorgen i KPI så visar det sig att en allt större del uppvisar prisökningar kring eller över två procent. Drygt 36 procent av varukorgen har prisökningar kring eller över inflationsmålet. Det är inom huvudgrupperna livsmedel och alkoholfria drycker, alkoholhaltiga drycker och tobak, kläder och skor, utbildning samt restauranger och logi som sådana prisuppgångar återfinns. Att KPI-inflationen ändå bara är 0,1 procent förklaras främst av sjunkande räntekostnader samt fallande drivmedels- och elpriser.

Om boenderäntan hålls konstant och volatila och omvärldsberoende energipriser exkluderas så visar det sig att inflationen enligt detta mått stiger trendmässigt sedan ett drygt år tillbaka. Inflationstakten mätt på detta sätt uppgick till 1,8 procent i september (se diagram 37). Samtidigt finns det tecken på att inflationsförväntningarna på två års sikt har bottnat, då de har stigit under de två senaste kvartalen.²⁸

Den importerade inflationen stiger under 2016

De internationella råvarupriserna har sjunkit ytterligare sedan föregående prognos. Under det senaste året har råvarupriserna sjunkit markant, och då i synnerhet energipriserna (se diagram 38). Bland annat har priset på Brentolja sjunkit med drygt 40 procent under det senaste året. Termispriser på Brentolja indikerar att oljepriset förväntas stiga långsamt under prognosperioden.²⁹

Ett gradvis förbättrat globalt konjunkturläge talar för att priserna på energiråvaror och industriella råvaror kommer att stiga något under 2016. Elpriset på den nordiska elmarknaden har fortsatt att vara lågt, med fallande priser på årsbasis. Termispriser på el pekar på en viss uppgång under 2016.³⁰ Således förväntas inflationstrycket från dessa marknader stiga. Då den globala konjunkturen successivt stärks antas även omvärldspriserna på övriga varor och tjänster stiga snabbare under 2016.

²⁷ KPI med fast bostadsränta.

²⁸ Prospera, ekonomiska aktörer, q3, 2015.

²⁹ CME Group Globex Futures.

³⁰ Nasdaq OMX.

En viktig förklaring till att omvärldspriserna sammantaget stiger snabbare på årsbasis är att effekterna av de tidigare prisfallen på bland annat energiråvaror successivt avtar. Att den svenska kronan stärks under 2016 bedöms dämpa uppgången i den importerade inflationen något.

Resursutnyttjandet i svensk ekonomi väntas fortsätta att öka under 2016, vilket leder till ett ökat kostnadstryck. Ett förbättrat efterfrågeläge gör även att företagen i större utsträckning än tidigare kan höja sina priser för att undvika att vinstmarginalerna blir alltför låga. Även sloandet av nedsättningen av arbetsgivaravgifterna för ungdomar samt sänkt ROT-avdrag förväntas bidra till att höja inflationen under 2016.

KPIF-inflationen stiger, men når inte två procent

Stigande importprisinflation och ett ökat resursutnyttjande innebär att KPIF-inflationen stiger, och når 1,5 procent under inledningen av nästa år. Den underliggande inflationen stiger därefter långsamt och når inte Riksbankens inflationsmål under prognosperioden. KPIF-inflationen förväntas i genomsnitt uppgå till 0,9 procent under 2015, för att stiga till 1,6 procent under 2016. Inflationen enligt KPI, som även påverkas av den negativa utvecklingen av hushållens boräntor, blir lägre. KPI-inflationen bedöms uppgå till 0,0 procent i år, och 1,0 procent i genomsnitt under 2016 (se diagram 39).

Riksbanken höjer reporäntan först om drygt ett år

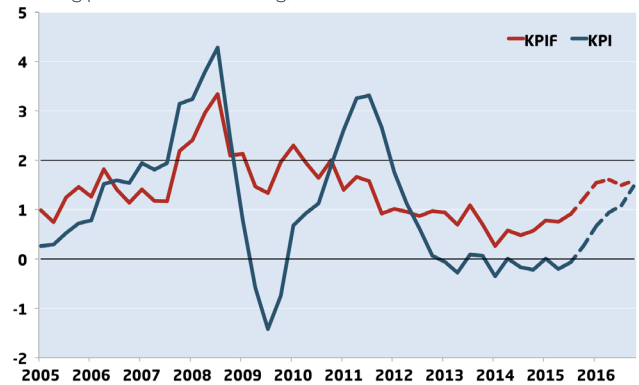
Ett starkt apprecieringstryck på kronan har medfört att Riksbanken nu har sänkt reporäntan till -0,35 procent och ökat statsobligationsskopen till sammanlagt 135 miljarder kr. Samtidigt som tecknen på att inflationen kommer att stiga har blivit tydligare så fortsätter kronan att appreciera. En starkare krona hotar att bryta uppgången i inflationen. Riksbanken uttrycker oro för kronans utveckling och poängterar att man står redo att göra penningpolitiken ännu mer expansiv. I ett första skede handlar det om ytterligare, om än marginella, sänkningar av reporäntan och utökade köp av statsobligationer. Möjliga framtida åtgärder kan röra program för utlåning till företag via banker, valutainterventioner med mera. Riksbanken bedömer att reporäntan inte kommer att höjas förrän under slutet av 2016.

Den uppskjutna räntehöjningen från Federal Reserve och den ökade sannolikheten att ECB gör penningpolitiken ännu mer expansiv stärker nu kronan. Att svensk ekonomi alltjämt utvecklas starkt relativt omvärlden tenderar att verka i samma riktning. Detta apprecieringstryck bedöms kvarstå under prognosperioden.

Kronan antas stärkas gentemot euron under prognosperioden. I synnerhet under nästa år då inflationen stiger och Riksbanken kommer allt närmare en räntehöjning. Kronan bedöms istället försvagas gentemot dollarn under första halvåret 2016, då Federal Reserve stramar åt sin penningpolitik (se diagram 40). Därefter stärks kronan

DIAGRAM 39: Konsumentprisindex

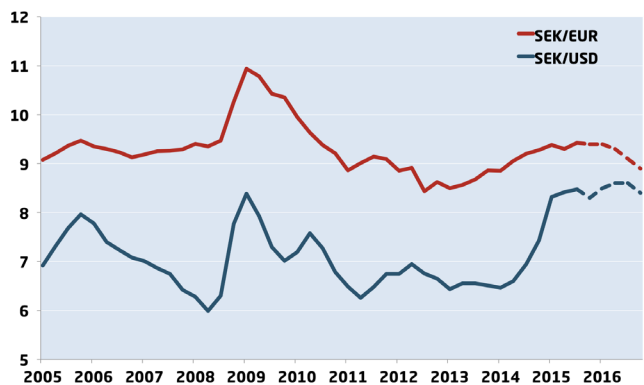
Årlig procentuell förändring, kvartalsmedelvärden

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 40: Växelkurser

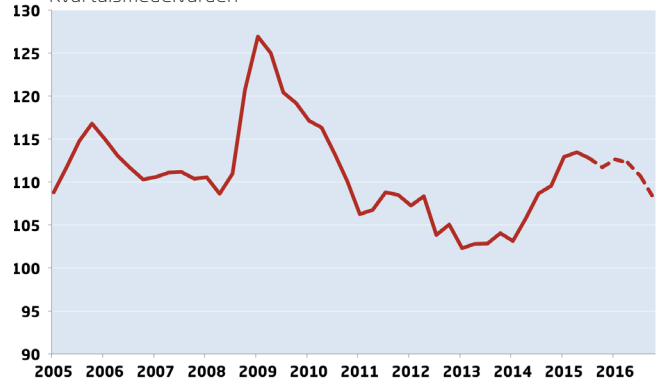
Kvartalsmedelvärden

Källor: Macrobond och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 41: KIX-index

Kvartalsmedelvärden

Källor: Macrobond och Svenskt Näringsliv.

igen då Riksbanken närmar sig en räntehöjning. Handelsvägt, enligt KIX, stärks kronan under prognosperioden (se diagram 41 och tabell 7). Euron handlas till 9,40 kr/euro i slutet av 2015 (q4), för att sjunka till 8,90 kr/euro i slutet av 2016 (q4). Dollarn handlas till 8,30 kr/dollar i slutet av 2015 (q4), och ligger på nästan samma nivå i slutet av 2016, 8,40 kr/dollar (q4).

Till följd av risken för en alltför stark krona antas Riksbanken sänka reporäntan till -0,45 procent och utöka köpen av statsobligationer under fjärde kvartalet i år. Därefter höjs räntan till -0,25 procent i slutet av 2016, då både inflation och inflationsförväntningar stabiliserat sig på en högre nivå.

Den tioåriga statsobligationsräntan antas fortsätta att stiga i takt med att inflationen stiger. Den förväntas i genomsnitt vara 0,7 procent under 2015 och 1,4 procent under 2016.

TABELL 7: Inflation, räntor och växelkurser
Årsgenomsnitt

	2014	2015	2016
KPIF ¹	0,5	0,9	1,6
KPI ¹	-0,2	0,0	1,0
Reporänta ²	0,5	-0,3	-0,4
3-mån. ränta ²	0,4	-0,3	-0,4
10-års ränta ²	1,7	0,7	1,4
SEK/EUR	9,1	9,4	9,2
SEK/USD	6,9	8,4	8,5
KIX-index	106,8	112,7	110,9

Anm: ¹Årlig procentuell förändring, ²procent.

Källor: SCB, Riksbanken, Macrobond och Svenskt Näringsliv.

Inflation och inflationsförväntningar

Sedan införandet av inflationsmålet har inflationen i genomsnitt varit lägre än 2 procent. Inflationen enligt KPI var i genomsnitt 1,2 procent mellan januari 1995 och januari 2015. Det beror till viss del på att räntekostnader, som ingår i KPI, är betydligt lägre idag än när inflationsmålet infördes. Men även KPI-inflationen med fast ränta (KPIF) var i genomsnitt endast 1,5 procent under samma period. Svensk inflation har därmed varit betydligt längre ifrån inflationsmålet än vad som har varit fallet i andra länder (se Svensson, 2015).³¹

Trots att inflationen trendmässigt legat under inflationsmålet på 2 procent har inflationsförväntningarna varit betydligt närmare inflationsmålet. Diagram 42 visar inflationsförväntningarna enligt Prospera för kommande 12 månader och KPIF-inflationen. I genomsnitt har inflationsförväntningarna varit cirka 1,9 procent, vilket är högre än KPIF-inflationen och markant högre än vad KPI-inflationen har varit. Det innebär att inflationen systematiskt har överskattats.

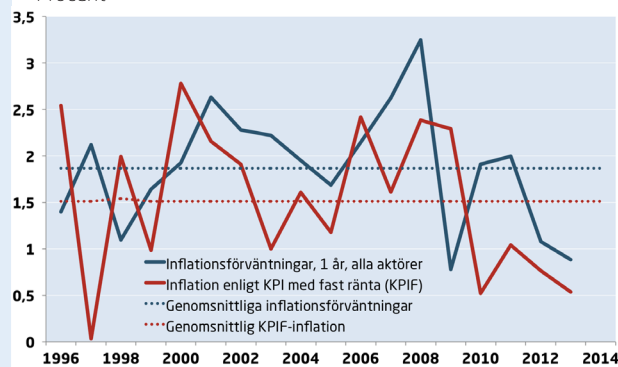
När inflationen systematiskt avviker från inflationsförväntningarna får detta konsekvenser för både konjunkturen och arbetslösheten. Om förväntad inflation systematiskt är högre än faktisk inflation leder det till en arbetslöshet som är högre än jämviktsarbetslösheten, det vill säga till konjunkturell arbetslöshet.³² Det beror på att ekonomins aktörer, som hushåll och företag, tar beslut baserade på felaktig information. I de flesta fall sammanfaller inflation och inflationsförväntningar på lång sikt, och arbetslösheten ligger därför normalt på jämviktsarbetslösheten i genomsnitt.³³ Men i Sverige har detta inte varit fallet. Inflationen har systematiskt överskattats och arbetslösheten har därmed systematiskt legat över sin jämvikt (se diagram 43).³⁴ Svensson (2015) har skattat det långsiktiga förhållandet mellan överskattningen av KPI-inflationen och den konjunkturella arbetslösheten.³⁵ Resultatet tyder på att en inflationsöverskattning på en procentenhet har inneburit en 1,33 procentenhets högre arbetslöshet. Eftersom faktisk KPI-inflation historiskt har varit cirka 0,7 procentenheter lägre än inflationsförväntningarna, innebär det att arbetslösheten hade varit cirka 0,9 procentenheter (0,7×1,33) lägre om KPI-inflationen inte hade överskattats. Det motsvarar med dagens arbetskraft över 40 000 jobb.

Skillnaden mellan KPIF-inflationen och inflationsförväntningarna har i genomsnitt varit 0,4 procent snarare än 0,7 procent som varit fallet för KPI-inflationen. Undersöker man det långsiktiga förhållandet mellan överskattningen av KPIF-inflationen och den konjunkturella arbetslösheten får man dock ett starkare förhållande. En långsiktig överskattning av KPIF-inflationen på en procentenhet leder till 2,25 procentenhets högre arbetslöshet.³⁶ Effekten av att KPIF-inflationen i genomsnitt varit 0,4 procentenheter lägre än förväntat har därför varit cirka 0,9 procentenheter högre arbetslöshet än vad som annars hade varit fallet.

Varför är inflationen låg?

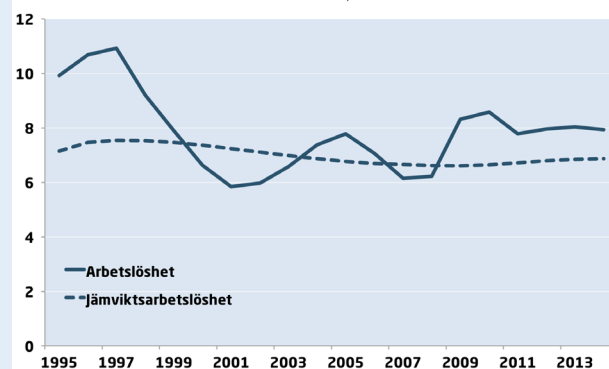
Sedan 2011 har inflationen sjunkit betydligt. Detta beror delvis på att inflationen i omvärlden har sjunkit samtidigt som en stor andel av svensk konsumtion importeras. En annan viktig anledning till den svaga

DIAGRAM 42: Inflation och inflationsförväntningar
Procent

Källor: SCB, Prospera och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 43: Arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet
Procentuell andel av arbetskraften, 15-74 år

Källor: Konjunkturinstitutet och SCB.

³¹ Svensson, L. E. O. (2015), "The Possible Unemployment Cost of Average Inflation below a Credible Target", American Economic Journal: Macroeconomics, American Economic Association, vol. 7(1), s. 258-96.

³² Jämviktsarbetslösheten är den strukturella arbetslösheten och är förenlig med konjunkturell balans på arbetsmarknaden. Den bestäms av strukturella faktorer som arbetsmarknadens funktionssätt och är den arbetslöshet som anses vara långsiktigt hållbar.

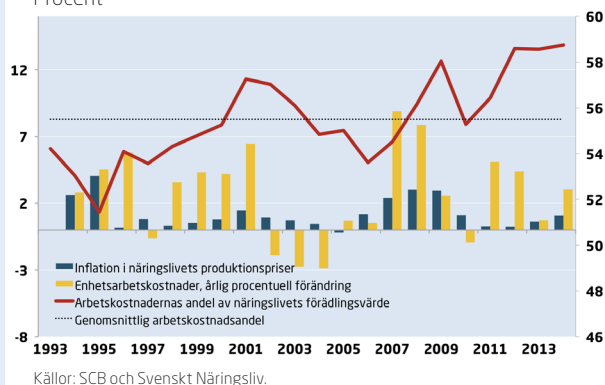
³³ Eftersom priser generellt är mindre flexibla nedåt än uppåt kan konjunkturgap vara asymmetriska. För arbetsmarknaden innebär detta att arbetslösheten oftare skulle ligga över jämviktsarbetslösheten än under. Denna systematiska asymmetri bedöms dock vara relativt liten.

³⁴ Svensson (2015) skattar följande version av en långsiktig Phillips-kurva: förväntad inflation - inflation = γ^1 (arbetslöshet - jämviktsarbetslöshet), där inflationen mättes enligt KPI och skattningsperioden var 1997-2011. Resultatet gav ett parametervärde för γ på 1,33.

³⁵ Den konjunkturella arbetslösheten definieras som skillnaden mellan den faktiska arbetslösheten och jämviktsarbetslösheten.

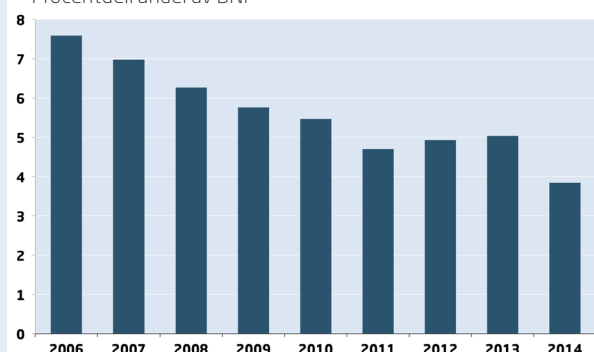
³⁶ Vi använder samma metod som Svensson (2015) och den långsiktiga Phillips-kurvan: förväntad inflation - inflation = γ^1 (arbetslöshet - jämviktsarbetslöshet), där inflationen definieras enligt KPIF och skattningsperioden var 1997-2011. Resultatet gav ett parametervärde för γ på 2,25. Detta resultat är även robust för en förlängning av skattningsperioden till 1997-2013. En undersökning av parametervärdenas utveckling under en rekursiv skattningsmetod (recursive least squares) är stabila.

DIAGRAM 44: Arbetskostnader och inflation
Procent

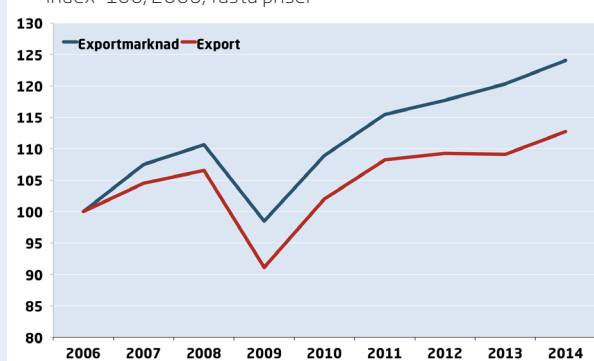
Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 45: Nettoexport
Procentuell andel av BNP

Källa: SCB.

DIAGRAM 46: Export och exportmarknad
Index=100, 2006, fasta priser

Källor: SCB, Macrobond och Svenskt Näringsliv.

prisutvecklingen är att svenska företag inte höjt sina priser i samma utsträckning som deras kostnader har ökat. Detta har bland annat lett till lägre vinstmarginaler för företagen. En studie från Riksbanken (2014) visar på två faktorer som gjort det svårare än normalt för företagen att höja sina priser:³⁷

- i) ökad konkurrens
- ii) svag efterfrågan

Dessa två faktorer kan vara svåra för företagen att skilja på då konkurrensen på en marknad kan upplevas som hårdare under perioder med svagare efterfrågan. Det finns dock andra indikatorer som tyder på både ökad konkurrens och svagare efterfrågan. Bland annat har importen ökat starkare än inhemsk efterfrågan under senare år, även ifall denna trend tillfälligt upphörde under det första halvåret 2015. Anledningen till den ökade konkurrensen är bland annat att globaliseringen och digitaliseringen ökar priskonkurrensen mellan företag. Dessa faktorer är strukturella och svåra att motverka med konjunkturella verktyg som penningpolitiska instrument.

På grund av den ökade konkurrensen har företagen inte kunnat höja sina priser i samma utsträckning som deras kostnader har ökat. Företagens enhetsarbetskostnader har under senare år ökat snabbare än deras priser gjort (se diagram 44). Detta har lett till att arbetskostnadsandelen av näringslivets förädlingsvärde har ökat till historiskt höga nivåer.

Den svaga efterfrågan beror på ett antal faktorer. Den kanske viktigaste av dessa är att efterfrågan i omvärlden har varit svag. Detta gäller särskilt Sveriges största exportmarknad – Europa. I tidigare konjunkturåterhämtningar har exporttillväxten drivit svensk ekonomi. Så har inte varit fallet sedan finanskrisen. Under senare år har BNP-tillväxten främst drivits av inhemsk efterfrågan. Svensk export har därmed utvecklats svagare än svensk import. Nettoexporten har därför fallit kontinuerligt och nådde 2014 en historiskt låg andel av BNP (se diagram 45).

Att svensk ekonomi har vuxit starkare än Europas är dock inte hela förklaringen till varför den svenska nettoexporten har utvecklats svagt under senare år. Jämför vi hur svensk export har utvecklats med tillväxten på exportmarknaden kan vi konstatera att vi har tappat marknadsandelar (se diagram 46). Exportmarknaden mäts här enligt importtillväxten i de länder Sverige exporterar till.³⁸ Om svensk export hade vuxit i samma takt som exportmarknaden sedan 2006 hade exportvolymen 2014 varit över 11 procent högre än den var. Detta motsvarar drygt 200 miljarder kronor.

Varför har svensk export tappat marknadsandelar?

Reallönerna i svensk ekonomi har under en längre period ökat snabbare än produktiviteten. Detta har lett till att företagens vinstmarginaler har pressats, vilket har påverkat företagens investeringar negativt. Men de höga löneökningarna har även påverkat svenska företags konkurrens-

³⁷ Riksbanken (2014), "Varför har företagen inte höjt sina priser? Resultat från en enkät om företagens prissättning", Ekonomisk kommentar.

³⁸ Detta mått tar inte hänsyn till bland annat den relativa utvecklingen i olika branscher. Det är dock det mest relevanta måttet tillgängligt för hur exportens konkurrenskraft påverkas.

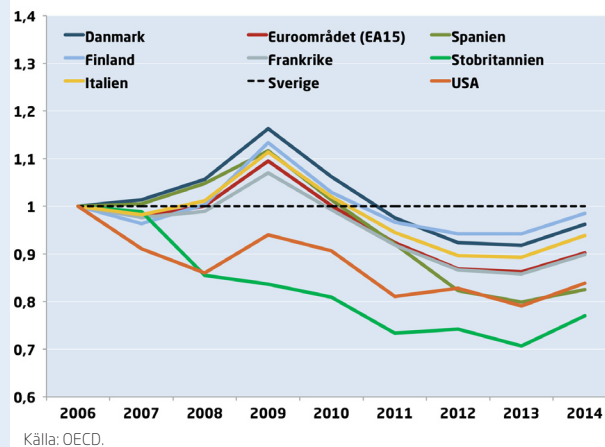
skraft negativt. Det gäller både för företag som säljer på den inhemska marknaden och för exportföretag.

Produktivitetstillväxten har utvecklats svagt sedan 2007 – både ur ett internationellt och ur ett historiskt perspektiv. Trots detta har lönerna ökat relativt mycket. Resultatet är att enhetsarbetskostnaderna har stigit snabbare i Sverige än i våra konkurrentländer (se diagram 47). Detta gäller även om man tar hänsyn till växelkursutvecklingen.

Eftersom Sverige är en liten öppen ekonomi med stor andel utrikeshandel är svenska företags konkurrenskraft avgörande för konjunkturåterhämtningen på kort sikt, och välståndet på längre sikt. En försämrad konkurrenskraft leder till att företagen inte kan anställa i samma utsträckning och resulterar därför i en högre arbetslöshet. Kronans rörliga växelkurs anpassar sig till viss del för att kompensera för ett högre kostnadstryck i Sverige. Växelkursen påverkas dock av ett antal andra faktorer och inte enbart av utrikeshandel. Det är därför inte rimligt att anta att växelkursen kompenserar fullt ut för effekten av för höga löneökningar. En löneutveckling som tar hänsyn till den internationella konkurrensen är därför avgörande för den ekonomiska utvecklingen i Sverige.

DIAGRAM 47: Arbetskostnad per producerad enhet i hela ekonomin

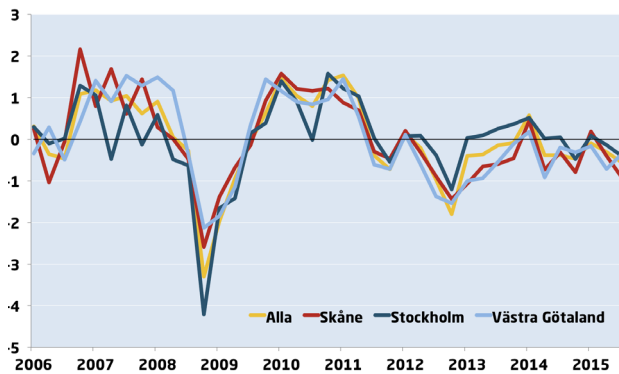
Index=1, 2006, gemensam valuta

Källa: OECD.

DIAGRAM 48: Företagarpanelen, produktionsförväntningar, 6 mån

Normaliserade netttotal

Anm: Normaliseringen av netttotalen (andel högre-andel lägre) innebär att de är uttryckta som avvikelser från medelvärdet i termer av antal standardavvikelser. Ett positivt värde tyder på en starkare tillväxt än det historiska genomsnittet medan ett negativt värde indikerar en svagare tillväxt.

Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel.

Regional ekonomi

Följande avsnitt analyserar tillväxtutsikterna för olika regioner i Sverige, med utgångspunkt i Svenskt Näringslivs företagarpanel. Detta illustreras genom den regionala konjunkturklockan, som visar var i konjunkturcykeln varje region befinner sig. Analysen visar att merparten av regionerna befinner sig i ett skede av konjunkturen där produktionstillväxten ökar. Det finns dock en viss variation mellan regionerna.

Företagarpanelen

I Svenskt Näringslivs företagarpanel tillfrågas cirka 7000 företag om hur produktion, investeringar och antalet anställda har utvecklats under de senaste sex månaderna, samt hur planerna ser ut under de kommande sex månaderna. Utifrån detta räknas netttotal fram för varje kategori, med regional uppdelning. Netttotal definieras som skillnaden mellan andelen företag som har ökat/planerar att öka och andelen som har minskat/planerar att minska inom varje kategori.

I diagram 48 visas normaliserade netttotal för produktionsplaner uppdelat på olika storstadsregioner. När det normaliserade nettotalet överstiger noll indikerar detta en högre tillväxt än normalt, medan ett negativt värde tyder på en svagare tillväxt än normalt. De normaliserade nettotalen för produktionsplanerna har historiskt visat en stark samvariation med faktisk produktion i näringslivet. Normaliseringen innebär att hänsyn tas till att det historiska medelvärdet för produktionsplanernas netttotal varierar mellan olika regioner. Den tar också hänsyn till att variationen i produktionsplanerna över tid är olika stor i olika regioner.

Företagarpanelen indikerar att företagens bedömning av kommande produktionstillväxt är lägre än normalt i landet som helhet. Denna bild är relativt samstämmig mellan landets storstadsregioner. Diagram 48 visar även att Stockholm sedan en tid har haft ett något högre netttotal än Skåne och Västra Götaland vilket indikerar att Stockholm har kommit något längre i sin konjunkturuppgång. Västra Götalands uppgång under det tredje kvartalet förklaras troligtvis av en god utveckling för fordonsindustrin, som är en viktig motor i regionens näringsliv. Nedan redovisar vi med hjälp av Svenskt Näringslivs konjunkturklocka samtliga regioners position i produktionstillväxtens konjunkturcykel.

Regionala konjunkturklockan

Svenskt Näringslivs konjunkturklocka illustrerar i vilken fas de olika regionernas produktionstillväxt befinner sig. Varje klockslag motsvarar en fas i produktionstillväxtens cykel (se figur 2). En cykel är vanligen 5-7 år, men både längre och kortare cykler kan förekomma. Produktionstillväxten når sin högsta nivå vid klockslaget 12, och produktionstillväxten är som lägst när en region befinner sig vid klockslaget 6. Klockslagen däremellan visar huruvida en region är på väg mot en högre eller en lägre tillväxt. Olika regioner kan ha olika tillväxttakt i produktionen även om de befinner sig vid samma klockslag, då vissa regioner har bättre tillväxtförutsättningar än andra.

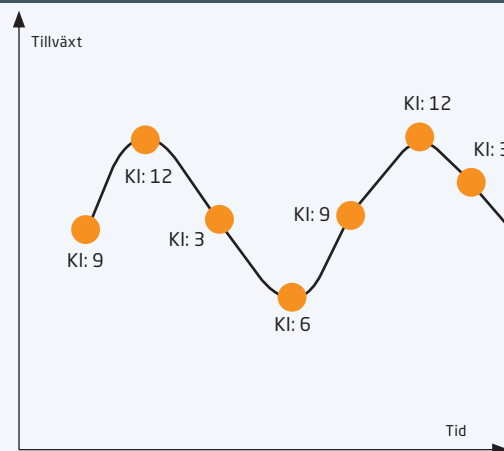
De regioner som sedan föregående prognos har rört sig medurs är grönmarkerade, medan de regioner som förflyttat sig moturs på konjunkturklockan är rödmarkerade (se figur 3). De svartmarkerade regionerna befinner sig i samma fas av konjunkturcykeln som under årets inledning. Under ett normalt konjunkturförlopp rör sig de flesta regioner medurs. De globala tillväxtutsikterna, främst på den för Sverige så viktiga europeiska marknaden, har under inledningen av 2015 sett något bättre ut. Även de relativt starka produktionsutfallen för första halvåret 2015 bidrar till att den makroekonomiska bilden ser något ljusare ut nu än i början på året. Trots de sammantaget något svagare produktionsförväntningarna bidrar således detta till att en del regioner har rört sig medurs i konjunkturklockan. Vissa regionala skillnader finns dock som gör att några regioner bedöms vara kvar i samma konjunkturfas som i början av 2015, eller till och med ha rört sig moturs.

I takt med att den internationella efterfrågan ökar gynnas svensk exportindustri, som bedöms kunna öka sina volymer under 2015 (se avsnittet "BNP och efterfrågan"). Eftersom fordonsindustrin för närvarande växer kraftigt, främst till följd av god utveckling i produktionen av Volvos XC90, gynnas regioner där bilindustrin har ett starkt fäste. Även regioner med många storföretag som exporterar andra insats- och investeringsvaror till framför allt europeisk industri bedöms utvecklas relativt väl. Blekinge, Stockholm och Västra Götaland har därför flyttats medurs i konjunkturklockan. Regioner med många underleverantörer som t.ex. Småland kommer förmodligen även att gynnas av ökad tillväxt i Europa, men produktionstillväxten bedöms tillta först något senare i dessa regioner. De många underleverantörerna i Jönköpingregionen bedöms dessutom redan nu ha börjat dra nytta av den ökade produktionstakten i fordonsindustrin.

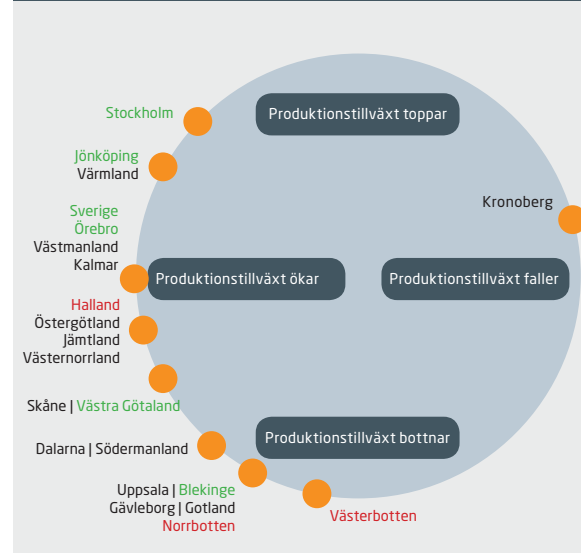
Flertalet regioner i norra Sverige är beroende av hur efterfrågan på råvaror som malm och skog utvecklar sig. Råvarupriserna har varit pressade en tid vilket försämrat lönsamheten i en del av dessa regioners företag. Även kronans utveckling är av betydelse för hur konkurrenskraftig stora delar av norra Sveriges basindustri kommer att kunna vara under det närmaste året. Tidigare har ett högt bostadsbyggande i framför allt Norrbotten hållit uppe produktionsutsikterna, men en något mer negativ syn inom byggsektorn gör nu att både Norrbotten och Västerbotten flyttas moturs i konjunkturklockan.

Halland och Kronobergs län har flyttats moturs av helt olika anledningar. Halland har i företagarpanelen uppvisat en negativ trend i hur företag svarar på frågan om produktionsförväntningar den kommande tiden. I Kronoberg är situationen den omvända. Här visar resultaten i företagarpanelen höga nivåer och uppåtgående trender. Detta innebär att Kronoberg har flyttats tillbaka ett steg då produktionstillväxten ännu inte tycks sakta in. Denna region avviker från övriga län i och med att återhämtningen har kommit tidigare än i andra län. Arenabyggen och nischade exportföretag inom bland annat IT-sektorn har gjort att företagen i mindre grad drabbats av den långvarigt svaga omvärldskonjunkturen.

FIGUR 2:
Illustration av produktionstillväxt i konjunkturklockan

FIGUR 3: Svenskt Näringslivs konjunkturklocka

Kontaktuppgifter

Ann Öberg
Chefekonom
08-55343110

Jimmy Boumediene
Prognosansvarig
08-55343007

Gabriella Chirico Willstedt
Arbetsmarknad
072-243 41 08

Jonas Frycklund
Investeringar
08-55343162

Torbjörn Halldin
BNP, produktion och regional ekonomi
08-55343016

Carl Orelund
Inflation, penningpolitik och finansiella marknader
08-55343106

Susanne Spector
Arbetsmarknad
08-55343079

Mikael Witterblad
Offentlig ekonomi
08-55343008

SVENSKT NÄRINGSLIV

Svenskt Näringsliv, telefon 08-553 430 00, Storgatan 19, 114 82 Stockholm
www.svensktnaringsliv.se